LIETUVIŲ DIENOS

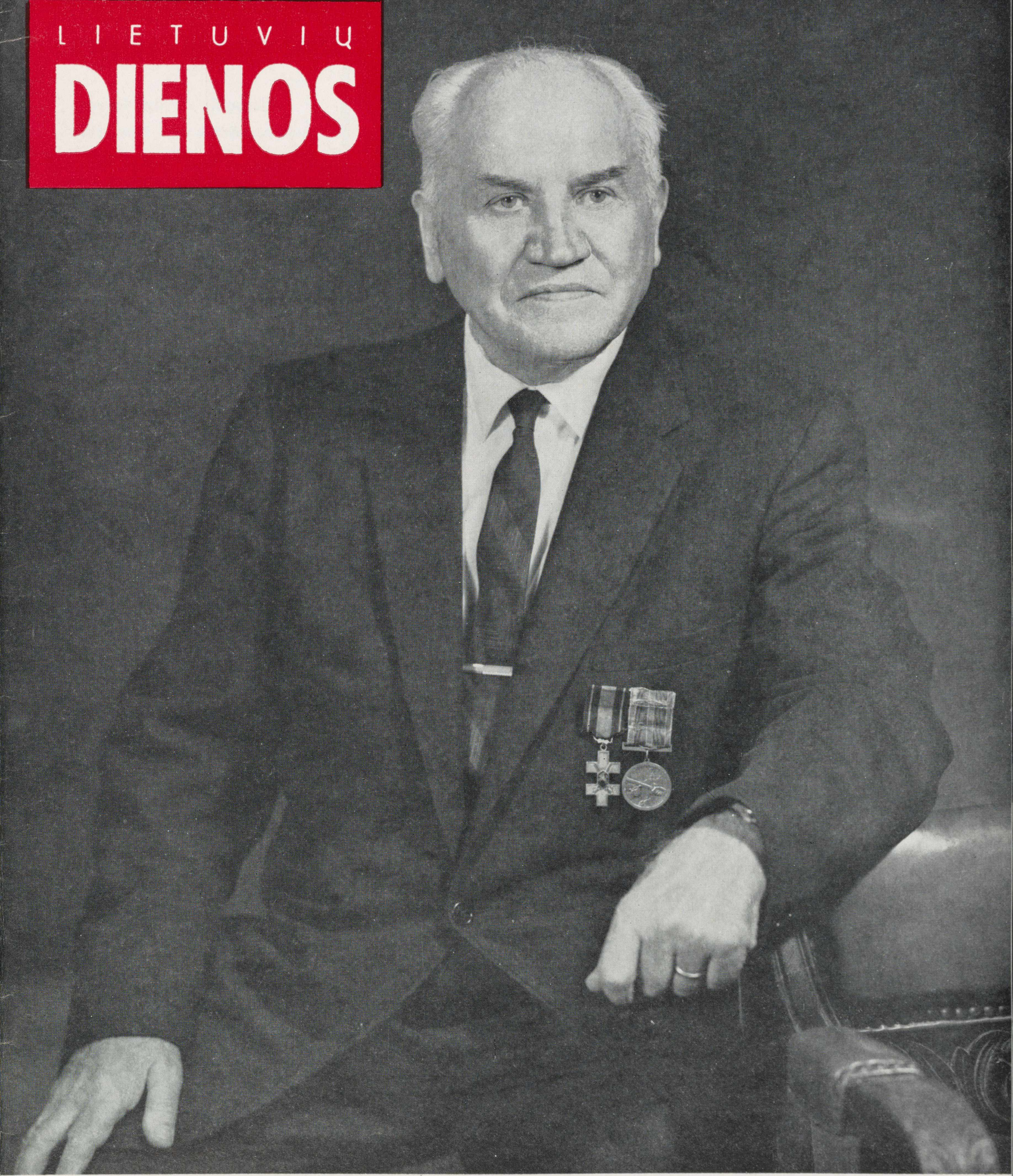

PULK. KAZYS ŠKIRPA, DIPLOMATAS IR VALSTYBININKAS

LITHUANIAN DAYS

APRIL 1976

1976 M. BALANDŽIO MĖN.

LIETUVIŲ
DIENOS
LITHUANIAN DAYS

4364 Sunset Blvd., — Hollywood, CA 90029

Telefonas: 664-2919

1976, balandis Nr. 4 (163)

April, 1976 No. 4 (163)

Eina XXVII metai

Volume XXVII

Redaguoja

REDAKCINĖ KOLEGIJA

Anglų k. Redaktorius / English Editor

ALFONSAS A. MILUKAS

Atsakomasis red. - Leidėjas / Publisher

Administratorius / Circulation Manager

ANTHONY F. SKIRIUS

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomone. Signed or initialed articles do not necessary reflect the opinion of the editors or of Lithuanian Days magazine.

Panaudojant medžiagą, prašoma pažymėti šaltinį. Republication of material from "Lithuanian Days" permissible only with indication of this source.

"LIETUVIŲ DIENOS" YRA SUJUNGTOS SU "KALIFORNIJOS LIETUVIU", LEISTU 1946-49 M.
"LITHUANIAN DAYS" IS COMBINED WITH "CALIFORNIA LITHUANIAN", PUBLISHED 1946-49.

Prenumerata atnaujinama automatiškai, nelaukiant atskiro pranešimo. Nutraukdamas prenumeratą, skaitytojas administracija painformuoja laišku.
If subsription is to be discontinued at expiration, notice to that effect should be sent; otherwise it will be renewed automatically.

Leidžiama kas mėnuo, išskyrus liepos ir rugpiūčio mėn.
Published monthly, except July and August.

Atskiro nr. kaina $1.25 Single Copy $1.25

Prenumerata metams $12.00 bet kuriame pasaulio krašte.
Subscription $12 per year in any country of the world.
Garbės prenumerata / Honorary subscription $20.00.

"Second Class Postage Paid at Los Angeles, California".

TURINYS / CONTENTS

LIETUVIŠKOJI DALIS

Psl.

"Dirvos" 60 metų sukaktį minint. Rašo E. Čekienė. 3

Pokalbis su pulk. K. Škirpa. J. V. 4-8

Smuikininkas I. Vasyliūnas. 60 metų proga. Rašo K. Daugėla. 9

Lietuvių tautos ir valstybės istorija. Recenzuoja I. Medziukas. 11

Gamtos, kosmoso ir sielos vizijų dailininkė Aldona Variakojienė. D. M. 12

Mažvydas - eretikas. Ištrauka iš premijuoto J. Kralikausko romano. 14

Vladės Butkienės-Čekonytės poezija. 16
Iš tik išleistos knygos "Išmarginta drobė.

Nauji leidiniai. 17

ENGLISH SECTION

Lithuanian Tribes in Ancient Cartography. (Ptolomaios map). 18

Special Events for 41st Eucharistic Congress. 19

Sadūnaitė Addresses Court. 19

Lithuanian Celebration of Independence in Pennsylvania. 20

Lithuanian Novel Translated into English (by M. Stark). 21

Winter Solstice, poem by V. Tumas. 21

Front Cover Story: K. Škirpa. 2

Radijo programos. 23

VIRŠELIAI / COVERS

Pirmasis / Front Cover

Karškis, politikas pulk. Kazys Škirpa.

Daugiau — žiūr. šiame nr. pasikalbėjimą su K. Škirpa.

Photo by Harris & Ewing

"The way it has been in the past and remains today and the way it will always be, those people who by circumstances have been called to actively represent the ideals of their nation and to accept the responsibilities of directing their countries' struggles for existence —they are challenged by yet another obligation—to provide their countrymen with a report of their own duties performed."

Thus writes Kazys Skirpa, the former Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of Lithuania to Germany, in the preface of his latest book, "The Uprising for the Restoration of Lithuania's Soverignty." The book is a documentary survey of Lithuania's heroic struggles to safeguard its statehood and carry on its international obligations of a recognized sovereign neutral country—alongside of the fight for life that was carried out preceding and during WW II under the most adverse conditions, when the real conflicting parties, the powerful Germans and Russians, took liberties to additionally molest their smaller neighbors with interferences, with alternate occupations and threats of annihilation. A pity that this book "Uprising" is yet available in its Lithuanian language original version only. (Printed by Franciscan Fathers Press, Brooklyn, New York, 1973).

However, some materials concerning K. Skirpa 's activities of the period in question are given in this issue. K. Skirpa was born in Nemajunai, county of Pasvalys, Lithuania, on Feb. 18, 1895. After primary schooling in Mintanja, across the Latvian border, he studied commerce (1915) and next year went to the military academy at Peterhof. After Lithuania's Independence Wars, he extended his military studies in Zurich and Brussels (1920-1923), and returning to Lithuania advanced to the post of Chief of the Military Headquarters (1926). Thereafter changes of government brought him into military-diplomatic work abroad.

K. Skirpa came to the United States in 1949. Settling in Washington, D.C., and serving with the Library of Congress, he has put emphasis on the importance of the printed word, the book, which in Lithuania's case, is presently one more way to show the world that his country is ever ready to contest its rights to statehood and sovereignty and especially "to prove that it is a lie of Moscow to maintain that Lithuania in 1940 of its independent will chose to enter the Soviet Union."

—A. A. Milukas

BACK COVER / ANTRASIS VIRŠELIS

— Among the Pennsylvania-wide cultural presentations of Lithuanians their Schuylkill chapter offered a demonstration of Easter-egg paintings in Pottsville.

Pennsylvanijos lietuvių kultūrinio festivalio, cov" krautuvėje parodoje lietuvės demonstruoja velykaičių marginimo meną. Iš kairės: suruošto Schuylkill apskr. liet. klubo "Bos-Helen Haluska, iš Clair, Pa.; Anne Morgalis, iš Minersville, Pa.

"DIRVOS" 60 METŲ SUKAKTĮ MININT

E. Čekienė

Likimas mūsų tautai nepagailėjo nelaimių, kančios, kovos, sukrėtimų ir skaudžių bandymų. Už tautos egzistenciją nuo giliausios senovės buvo kovojama, dedamos aukos, pekeliami vargai. Trumpi atsikvėpimų laikotarpiai neleisdavo išgydyti žaizdas, kai tuoj vėl užgriūdavo nauji pasikėsinimai kraštą pavergti, kurie po pasiektų laimėjimų ir pralaimėjimų, pasiektos galybės ir didybės, pasiekė ir mūsų laikus.

Kaip ugnis ir vanduo, taip anų ir šių laikų tautai tekusios nešti priespaudos yra nepalyginamos. Moderniųjų laikų priespauda naudoja rafinuočiausias naikinimo priemones. Šiandien priešas stengiasi kraštą pavergti ne vien medžiagiškai, bet sunaikinti dvasiniai, pakeisti žmonių galvoseną.

Tam tikslui siekti galinga priemonė yra informacija, kurią priešai ypač per spaudą labiausiai naudoja.

Spauda sukelia didžiąsias žmonijos revoliucijas, paruošia dirvą okupacijoms ir šimtmečiais buvusias okupuotas tautas atvaduoja. Be spaudos neįmanoma jokio krašto kultūra.

Spauda yra žmonijos vienytoja, o taip pat ir žmonijos skaldytoja.

Jei sostai dreba, tai todėl, kad spauda juos puola. Jei ministerių kabinetai griūna, tai todėl, kad spauda išplėšė jiems pasitikėjimą.

Jei milijonuose širdžių amžinoji tikėjimo šviesa yra išgesusi, tai todėl, kad tą ugnį spauda užgesino. (B. R. Jung.)

Jei kas iš mūsų dar anksčiau netikėjo, tai šiame krašte įsitikino, kokia galybė tautų gyvenime yra demokratinė spauda. Gi

"Dirvos" 60 metų sukakties minėjime Los Angelyje.
A. Mažeika, L. A. L. T. S-gos pirm.. E. Čekienė, L. T. S. valdybos pirm:, J. Petronis, Tautinių Namų pirm. Photo Vytas
— Cleveland's periodical newspaper "Dirva" is enjoying a 60th anniversary of publication. The event was also commemorated in Los Angeles — Mrs. E. Čekienė, guest speaker from New York.

Minėjimo programos dalyviai: akomp. R. Apeikytė, E. Čekienė, sol. J. Čekanauskienė.
— Mrs. Čekienė, soloist and pianist of the commemoration concert.

"Dirvos" minėjimo baliuje. Dešinėj "Dirvos" redaktorius V. Gedgaudas, vidury R. G. Kudukiai, Neimanai ir kt.
— At the ball on "Dirva's" 60th birthday, in Cleveland Right — editor V. Gedgaudas. Foto V. Bacevičius

"Dirvos" 60 metų minėjime, Cleveland, Ohio, kalba K. Pocius.
K. Pocius speaking at the commemoration of the 60th anniversary of "Dirva", Cleveland's Lith. weekly newspaper.

mūsų lietuviška spauda dar didesnis veiksnys, tautinės gyvybės kvėpavimas, tautinės širdies plakimas. Mūsų išeivijos spauda gimė ir augo kartu su išeiviais ir ji tol bus gyva, kol mes tautiniu požiūriu būsime gyvi.

Raštas šiandien yra vienintėlis mūsų puolimo ir gynimosi ginklas, dėl to reikia dėti visas pastangas, kad jis neiškristų iš rankų tiems, kurie tą ginklą iškėlę laiko ir neša, anot poeto Aisčio.

Tačiau, Lietuvos pavergėjai seka mūsų kiekvieną žingsnį ir visą veiklą, o ypač spaudą, ieškodami joje silpnų vietų; stebi veikėjų charakterį ir pamatę silpnesnius, traukia į savo pusę. Pajutę veikėjų tarpe nesutarimų bendruose siekimuose, stengiasi visais būdais juos didinti ir mūsų jėgas silpninti.

Ir šiuo atveju tiktai mūsų spauda gali mus visus jungti vienam bendram tikslui, kovai su Lietuvos priešu.

Bet, laikraštis skiriamas visiems, o tiems visiems įtikti negalima, anot A. Smetonos, kad neiškryptume iš savo tikrojo kelio, tenka pakilti aukščiau savęs ir aukščiau kitų įsižiūrėjus tieson.

Teisingai ir iš meilės kurti nėra lengvas darbas ypač laikraštininkams, kada aplinkui šelsta apmaudas ir netiesa, kada teisybės vardu dangstosi neteisybė, kada meilės vardu telkiasi neapykanta.

Prieš daug metų tie pasakyti žodžiai grįžta į šį laikotarpį, bet mes neturime pamiršti, jog palikome tėvynę tam, kad svetur išlaikytume gyvą tautos laisvės troškimo ideją ir ją, tartum degančiu laisvės žibintu, nušviestume kelią atgal į tėvynę. To siekti įmanoma tik spaudos dėka.

Kalbant apie spaudą, savaime aišku, kaip dideli nuopelnai priklauso visiems lietuvių išeivijos laikraščiams, kurie viens po kito jau švenčia ilgo gyvenimo sukaktis. Ju tarpe ir tautinės minties laikraštis DIRVA, kurią 60 metų jubiliejaus beveik išvakarėse ištiko gaisro nelaimė. Bet, kaip ir to viso laikotarpio bėgyje, taip ir šiuo atveju nuolat atsirado visa eilė pasiaukojančiu asmenų, kurie rūpinosi jos materialiniu išlaikymu ir dvasiniu veidu.

DIRVA, eidama vingiuotais keliais, ne kartą parklupdavo ir vėl daugelio talkininkų ir talkininkių pagalba sustiprėdama, kėlė ir stiprino dvasioje savo skaitytojus.

Todėl šios garbingos sukakties proga ir linkėtina DIRVAI ir toliau nepailsti ir nešti Lietuvos Tautos šviesos žibintą, kurio laisvas degimas Tėvynėje yra okupanto suvaržytas.

POKALBIS SU PULK. KAZIU ŠKIRPA

— Savo knygoj "Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti" Jūs tik suglaustai paryškinote neapsižiūrėjimus, palydėjusius Lietuvą į netekimą valstybinės nepriklausomybės. Bet Jūs ne tiktai aktyviai reiškėtės jai atgauti 1941 metais, o buvote pirmas Lietuvos kariuomenės savanoris, Generalinio štabo viršininkas ir Įgaliotas ministeris užsienyje, kai ta nelaimė Lietuvai artėjo. Ar nesate ano meto veiklos aprašęs pasidalinti savo patyrimais su lietuviškąja visuomene?

— Pirmuoju klausimu buvau parašęs 14 atkarpų straipsnį "Kelias į pirmuosius savanorius" ir jį paskelbęs "Sėjoje" 1955-56 metais. Taip pat buvau aprašęs ir savo pradines pastangas suformuoti ginkluotą pajėgą kovai už Lietuvos nepriklausomybę, kaip kad buvau uždokumentavęs savo veiklą Generaliniame štabe 1926 metais, kai siekiau patobulinti mūsų karinę organizaciją atitinkamai karo mokslo patarimams ir Lietuvos, kaip mažos valstybės, galimumus ir sąlygas. Tai paskelbta 1954 m. monografijoje "Mykolas Sleževičius".

Kai dėl mano veiklos ir patyrimų diplomatinėje tarnyboje, būtent nuo 1927 m. iki 1940 metų Lietuvos katastrofos, tai irgi nesu likęs skolingas Lietuvos istorijai. Tą esu aprašęs dviejų tomų knygoje "Lietuvos nepriklausomybės sūtemos" prieš eilę metų, tik dėl neturėjimo lėšų to veikalo negalėjau išleisti dar prieš "Sukilimo" knygą, kaip tatai būtų buvę logiška. Jį išleisti pasiėmė Akademinės Skautijos leidykla Chicagoje.

Nors, kol knyga dienos šviesos dar nėra išvydusi, nederėtų skelbti jos rankraščio turinį, bet Jūsų pageidavimu čia žemiau jį paduodu, suprasdamas, kad LD skaitytojams galėtų būti įdomu patirti, apie ką ten kalbama.

I-mas tomas, vardu "Žaizdos ir klaidos", susideda iš 14 skyrių, pavadintų: Valstybės saugumas, Vilniaus žaizda, Diplomatas prieš savo valią, Lenkų ultimatumas, Santykiai per prievartą, Lenkiškasis imperializmas, Atsisveikinimas su Ženeva... ir Varšuva, Pro-naciškoji grėsmė, Auswaertiges Amto taktika, Misija gelbėti Klaipėdą, Ribbentropo ultimatumas, Neutralumo monai, Nepriklausomybės raktas, ir Iš vokiečių į rusų sferą.

II-ras tomas, vardu "Didžiosios nelaimės metais", susideda iš dviejų dalių. Pirmoji — Sovietų pančiuose — turi skyrelius: Prievartos sutarties pasirašymas, Posutartiniai vėjai, Desperacijos receptai, Kariniai-politinis fonas, Agresijos ryškėjimo veidrodis, Klaikus galas, Smetonos tragika, Paskutinės iliuzijos, Voldemaro baigiamasis žodis, Kas ta liaudies vyriausybė, ir Kremliaus tikrieji tikslai. Antroji dalis — Protesto balsas — turi šiuos skyrius: Katastrofos užtrauktos hipotekos, Diplomatijos likučio šefas, Tautos valios suklastojimas, Iniciatyvinis protestas, Kitų postų protestai, Nusigrįžimas nuo Kauno, Kova su Kauno marionetemis, Diplomatiniai antausiai Sovietams, Atsisveikinimas su Pasiuntinybe, Pasipriešinimo atgarsiai, ir Susitikimas su A. Smetona Berlyne.

— Šiemet sueina 35 metai nuo to laiko, kai lietuviai buvo sukilę prieš sovietų okupaciją ir sudarė savo Laikinąją vyriausybę su Jumis priešakyje. Kokiais jausmais Jūs prisimenate visus šiuos įvykius?

— Juos prisimenu su tikru pasididžiavimu mūsų tautos sūnumis, kurie 1941 metų birželio mėnesyje neregėtai sunkiomis ir gyvybei pavojingomis aplinkybėmis drįso pakelti ginklą kovai atkurti Lietuvos valstybinį suverenumą, pasinaudojant jos nedraugingų kaimynų susikovimu vienas prieš kitą mūsų žemėje.

Tai buvo nemažiau ryžtingas ir tikrai herojiškas žygis, kaip tas 1918 - 1919 metų Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių atsiskubinimas į kovą dėl valstybinės nepriklausomybės. Tik 1941 metais nebuvo galima burtis į kariuomenės padalinius, bet teko pasiruošti po konspiratyvinės Lietuvių Aktyvistų Fronto (LAF) organizacijos skraiste. Pagavus tinkamą momentą, jam pavyko sukelti visą tautą griebtis ginklo ir nublokšti sovietinį-komunistinį jungą nuo savo pečių, taigi atsiekti užbrėžtą valstybės suverenumo atkūrimo tikslą, tuo pačiu kartu pastatant ir hitlerinį Reichą prieš Lietuvos prisikėlimo faktą.

Man malonu prisiminti dar ir tai, kad tie mūsų tautiečiai, kurie anuomet buvo susispietę apie mane pačioje Reicho sostinėje, Berlyne, buvo irgi parodę revoliucinio ryžto: kai tik birželio 22 d. rusų-vokiečių karas kilo, jų visas būrys tą patį sekmadienį po pamaldų bažnyčioje nužygiavo su Lietuvos vėliava link buvusios Pasiuntinybės rūmų ir ten iškėlė ją prie geležinių vartų į vilą, kai jos viduje dar tebebuvo laikomi vokiečių izoliuoti Sovietų ambasados nariai.

Birželio sukilimo laimėjimas, kuriuo su pagrindu galime pasididžiuoti prieš kitas tautas, įėjo į garbinguosius Lietuvos istorijos puslapius ir iš jų niekad nebeišbluks. Bet jo politiškai psichologinis poveikis į plačiuosius tautos sluoksnius lieka toliau gyvas ir liks

Gen. štabo pulk. K. Škirpa, Lietuvos karo attache Vokietijoje, 1927-1937 m.

— Colonel of the Military HQ, K. Škirpa, as Lithuania's military attache in Germany, during 1927-1937.

Pasitikimas lietuvių delegacijos į Hitlerio 50 metų amžiaus sukakties iškilmes Berlyne 1939 m. balandžio 20 d. Delegacijos priekyje Lietuvos Kariuomenės Vadas gen. St. Raštikis, į dešinę už jo — Kauno burmistras A. Merkys, už pastarojo — Framonės ir Amatų Rūmų pirm. V. Kurkauskas; kiti delegacijos nariai buvo: 5 pėst. pulko vadas pulk. Čapauskas, Užs. Reik. min. atstovas G. Novickis. Iš vokiečių pusės delegaciją pasitiko Pasiuntinys Freiherr von Grundherr ir Berlyno Karo komendantas su keliais palydovais kiekvienas; iš Lietuvos Pasiuntinybės — Įgal. min. K. Škirpa su Pas. patarėju J. Kajecku, Pas. sekr. J. Jablonskiu ir karo attache pulk K. Grinium (už K. Škirpos).

— The Lithuanian delegation that had to attend the ceremonies in Berlin on the occasion of Hitler's 50th birthday (April 20, 1939).

visiems laikams giliai įsmigęs lietuvio sąmonėje. Tai tvirtina jį atsilaikyti prieš sovietinio okupanto pasikėsinimus išrauti iš lietuvio sielos tikėjimą į išsilaisvinimą, ir priugdys tautoje naujų jėgų tam didžiajam tikslui vėl atsiekti. Kai dėl Birželio sukilimo laimėjimo konstitucinės bei praktiškos naudos Lietuvos laisvinimo byloje, tai per Lietuvos kariuomenės minėjimą pereitais metais lapkričio 16 dieną Philadelphijoje buvau viešai pakartotinai paryškinęs: "Kaip 1918-1920 metų kovos aukos, taip ir tos, kurių pareikalavo 1941 metų tautos sukilimas, nebuvo veltui."

"Birželio sukilėlių aukomis buvo nuplauta gėda nuo lietuvio veido už praradimą valstybinės nepriklausomybės be pasipriešinimo šūvio, iš naujo paryškinta prieš draugą ir priešą lietuvių tautos valia ir teisė į politinę laisvę, visiems laikams nunuogintas Maskvos melas apie Lietuvos neva savanorišką įsijungimą į Sovietų Sąjungą, o paties sukilimo laimėjimas grąžino lietuvių tautai pasitikėjimą savo jėgomis, kuris po trijų prieš tai priimtų ultimatumų Lietuvai be vyriško pasipriešinimo jau buvo žymiai pakirstas. Praktiškos politikos atžvilgiu buvo svarbiausia tai, kad **pakartotinu Lietuvos nepriklausomybės deklaravimu su ginklu rankoje Lietuva tapo ne tik faktiškai, bet ir teisiškai išjungta iš Sovietų Sąjungos sąstato pagal pačios Sovietų konstitucijos nuostatus,** jei kas Lietuvos prievartos į Sovietiją įjungimui buvo linkęs teikti pripažinimo galios. Antra — ir tai buvo tiek pat labai svarbu politikos vykdymo požiūriu, — kad **naujos tautinės Krašto Vyriausybės paskelbimu buvo atkurtas Lietuvos valstybės suverenumo vykdymo organas** vieton bolševikinio priešo 1940 m. fiziškai sunaikintos A. Merkio Vyriausybės."

Nuo to, kad po 6 savaičių faktiško išsilaikymo krašto priešakyje Sukiliminės Vyriausybės veikimas buvo antrojo Lietuvos okupanto — hitlerinio Reicho — arbitrariškai suspenduotas, teisės požiūriu ji nėra nustojusi egzistuoti, nes okupanto aktams, karą pralaimėjusio, teisinės galios neteikiama. Sakyta Vyriausybė laikytina toliau egzistuojančia, kadangi jokio konstituciškai kompetetingo Lietuvos valstybės organo nebuvo paleista ir pati iš vyriausybės pareigų nėra rezignavusi.

1941 metų sukilimą prieš Sovietus Jūs esat aprašęs savo pernai išleistoje to pavadinimo knygoje. Ar ir kaip esat patenkintas atsiliepimais apie šį Jūsų veikalą?

— Tikslas, kurio siekiau patiekdamas viešumai "Sukilimo" knygą, yra atsiektas, ir tai svarbiausia. Todėl neturiu pagrindo būti kuo nors nepatenkintas, arba teikti kokios ypatingos reikšmės, jei kas tuo ar kitu dalyku ir būtų kitos nuomonės. "Sukilimo" knyga ne koks romanas, bet buvusių įvykių bei ano meto kovotojiškos veiklos aprašymas. Ją rašiau ne kam patikti ar kam įsiteikti, bet iš pareigos Lietuvos istorijai, nepaisydamas to, jei kai kurių praeities klaidų paryškinimai galėtų nepatikti tiems, kas norėtų jas nutylėti. Stengiaus būti objektyvus ir atviras, pasitikėdamas, kad tie, kas skaitys tą knygą apie reikšmingus ano meto veiklos aktus ir faktus, supras, jog veikiau ne iš kokio demokratijos centro, bet iš hitlerinio Reicho sostinės ir negalėjau nesiskaityti su vietos sąlygomis.

Kad minėta mano knyga buvo visuomenės pasitikta su tikru susidomėjimu, sprendžiu iš to, kad veikalui ką tik išvydus dienos šviesą, susilaukiau eilės laiškų iš įvairių politinių srovių asmenų, man pažįstamų ir nepažįstamų, kuriuose buvau sveikinamas ir dėkojamas už tokią dovaną Lietuvos istorijai. Taip pat susilaukiau nemažai recenzijų spaudoje, daugumoje su palankiais įvertinimais ir pagyrimais už atliktą darbą. Ne be to, kad vienas partiškai apsvaigęs asmuo, prisidengęs slapyvardžiu, siekė per keletą "Dirvos" numerių pereitų metų gale mano buvusią Lietuvai gelbėti veiklą paniekinti, o mane asmeniškai pamurzinti. Tuo jis tik išprovokavo kitą savo politinį vienmintį, bet blaivaus nusistatymo asmenį, duoti sakytam slapukui viešą pamoką "Naujienose", tardamas, kad "Kultūringi ir išauklėti žmonės taip spaudoje nerašo". Be to, priminė jam nepriklausomos Lietuvos Baudžiamojo Kodekso 533 straipsnį, kuriuo baudžiami nusikaltimai už asmens įžeidimą spaudoje...

Didžiųjų vokiečių kariuomenės manevrų metu 1930 m. pulk. K. Škirpa pristatomas maršalui von Hindenburg; dešinėje kampe Sovietų S-gos karo attache Vytautas Putna.

— The Overall German Military Maneuvers of 1930: col. K. Škirpa is presented to Reichs-Marshall von Hindenburg. (In the right corner is Soviet Union's subsequent military attache in London, gen. V. Putna, of Lithuanian descent, whom Stalin later had executed.).

— Jūs esat daręs žygių atveiksminti Sukiliminę Vyriausybę. Kaip šis reikalas dabar yra? Kokios kliūtys?

— Tas reikalas yra užkliuvęs dėl šių dviejų priežasčių: **pirma** — dėl to, kad VLIK-as net iki šiol neatsiliepia į mano 1970 m. spalio 27 d. raštu visiems pasiūlytą projektą rezoliucijos, kuria siekiama suglaudinti VLIKą ir Sukiliminę Vyriausybę suderintai veiklai; ir **antra** — kad 1971 metais nesusilaukiau talkos iš ALT-o vadovybės gauti Valstybės Departamento atsakymą, jog mano memorandumas priimtas, su pakartotinu užtikrinimu, kad mano keliamas klausimas bus kompetetingų vietų svarstomas. Bet ALT-as neprisiuntė delegacijos.

— Kaip Jūs vertinate dabartinę Lietuvos vadavimo veiklą? Ar atliekama, kas turėtų būti atlikta?

— Kalbant konkrečiai apie paties VLIKo veiklą, manau, kad būtų neteisinga daryti kokių priekaištų jo nariams, jam pristatomiems nuo jį sudarančių grupių ir dalyvaujantiems jo veikloje iš patriotinio įsipareigojimo, skiriant tam savo laiką ir energiją iš pasiaukojimo. Bet tą veiklą VLIK-as supančiojo savo pradiniu užmanymu dar Lietuvoje sudaryti kažkokią kitą Lietuvos Vyriausybę, ignoruojant tą, kuri pastatyta Birželio sukilimo kraujo auka. Kaip žinoma, pačioje Lietuvoje kitos vyriausybės sudaryti VLIK-as neįstengė, o kai atsikūrė tremtyje, jam jau buvo iš viso nebeįmanoma sakytą uzurpacinį užsiangažavimą realizuoti. Kadangi iš kitos pusės reprezentavimas po karo ir teisiškai išsilaikiusios Sukiliminės Vyriausybės buvo — dėl nesusitarimo tarp grupių — sukliūdytas, tai taip ir liekame be veikiančios Vyriausybės, kaip valstybės suverenumo vykdomojo organo bei konstituciniai kvalifikuoto įrankio manifestuoti tolimesnį Lietuvos valstybės buvimą. Tai būtų labai svarbu sėkmingesniam jos bylos apgynimui tarptautiniuose forumuose.

— Ar prof. J. Brazaičio, ėjusio Ministerio Pirmininko pareigas, mirtis nepakirto Sukiliminės Vyriausybės organizaciškai bei jos teisinio tąstinumo?

— Nuo kolegos ministerio Brazaičio pasitraukimo pagal Dievo valią iš gyvųjų tarpo pačios Sukiliminės Vyriausybės padėtis, nei jos statusas, kaip suverenumo vykdymo organo, nepakitėjo. Kad to neįvyktų, aš — vykdydamas Lietuvos Valstybės Konstitucijos įpareigojimus, — tuoj po prof. Brazaičio palaidojimo, 1974 m. gruodžio 2 d. pakviečiau Pramonės ministerį dr. Adolfą Damušį perimti Ministerio Pirmininko pareigas vieton mirusiojo, ir apie tą konstitucinį patvarkymą raštu pranešiau, kam reikėjo pranešti. Painformuodamas apie tai VLIK-ą, aš pareiškiau:

"Kaip visiems žinoma, Dr. Damušis buvo vienas iš pagrindinių mūsų tautos 1941 m. birželio 23 dienos sukilimo vadovų, o po naujo nacių Lietuvos paglemžimo, — susidarius Vyriausiajam Lietuvos Išlaisvinimo Komitetui, — jis buvo šio pastarojo Vicepirmininku pogrindžio rezistencinėje veikloje pačiame krašte ir buvo nacių už tą veiklą kalinamas nuo 1944 m. gegužės mėn. iki hitlerinio Reicho kapituliavimo 1945 metais. Be visų kitų Dr. Damušio asmens aukštų kvalifikacijų, čia ką tik suminėtieji jo veiklos, kaip Lietuvos valstybininko, faktai savaime pasako, jog jam dera perimti einančio Ministerio Pirmininko pareigas, juo labiau, kad Konstitucijos 102 str. numatyta, jog "Kai Ministras Pirmininkas pavaduoja Respublikos Prezidentą — jis Ministro Pirmininko pareigų neina..."

"Kviečiu visus besirūpinančius Lietuvos likimu remti, kaip kam įmanoma, Dr. Damušį atsakingose Ministerio Pirmininko pareigose, kad — Lietuvos Vyriausybės buvimo faktu — galėtų konkrečiai simbolizuoti užsienyje bei santykiuose su kitomis valstybėmis Lietuvos valstybės tęstinumą ir sėkmingai jungti visų Lietuvos laisvinimo organizacijų vei visos pasaulio lietuvių bendruomenės, — kaip akivaizdžių protestuotojų prieš sovietų agresiją — pastangas išlaisvinti gimtąjį kraštą iš svetimos okupacijos, likusiai užsienyje nepriklausomos Lietuvos diplomatijai šioje ryžtingoje akcijoje veiksmingai talkininkaujant."

— Kaip žiūrit į pastangas iškelti Lietuvos laisvės bylą Jungtinėse Tautose?

— Apgailestauju, kad nuo atsiliepimo į šį klausimą turiu susilaikyti. Jo viešas komentavimas iš mano pusės, kaip politinio asmens, nebūtų naudingas pačiam reikalui, nes galėtų pirm laiko sualarmuoti Lietuvos nedraugus.

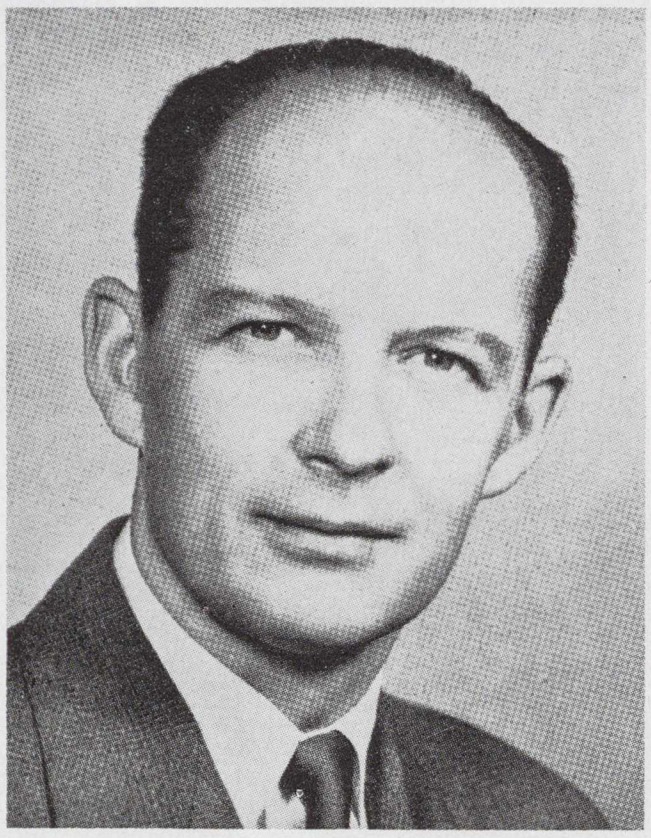

Dr. Adolfas Damušis, Pramonės ministeris Laikinojoje Vyriausybėje po 1941 metų sukilimo, premjerui J. Ambrazevičiui-Brazaičiui mirus, pagal konstituciją paskirtas eiti ministerio pirmininko pareigas.

— Dr. Adolfas Damušis, minister of Industry in the Provisional Lithuanian Government of 1941 and mandoated as successor — according to provisions of Lithuanian Constitutional law — to the late acting-premier Juozas Ambrazevičius-Brazaitis.

Levas Prapuolenis, sukilimo vėliavnešis.

— L. Prapuolenis, one of the foremost leaders of the activists of 1941 that had restored Lithuania's Independent Government of 1941 (deceased in Chicago, Ill.)

Laikinosios vyriausybės posėdis 1971 m. Pirmininkauja Švietimo ministeris J. Ambrazevičius, ėjęs min. pirmininko pareigas, pavaduojant K. Škirpą, izoliuotą Berlyne.

— The Provisional Government of Lithuania in session, Kaunas. Owing to Prime Minister designate's, K. Škirpa, isolation in Berlin, the acting premier became J. Ambrazevičius.

— Kaip Jums atrodo dabartinė lietuvių tautos padėtis sovietų okupacijoje? Kas Jums teikia padrąsinimo ir kas kelia susirūpinimo?

— Kiek informacijos iš okupuotos Lietuvos mus pasiekia, atrodo, kad bolševikiniam mūsų tautos paglemžėjui iki šiol nepavyko nuslopinti jos meilės Lietuvai, lietuviškojo patriotizmo ir tikėjimo į išsilaisvinimą. Girdėti, kad ir jaunesniems lietuviams komunistams lietuviškas patriotizmas darosi nebesvetimas. Tai visa teikia padrąsinimo, kad tautai pavyks išsisaugoti nuo sužalojimo ir kad ji galės prisiugdyti naujų jėgų pakartotiniam išsilaisvinimui vienokiu ar kitokiu būdu, susilaukus tam palankesnių aplinkybių. Kai dėl susirūpinimo, — jį kelia tai, kad išsilaisvinimo galimumas labai nusikelia, ir, kad per tą laiką Maskva vis daugiau prigrūda maskolių į Lietuvą jos kolonizavimui.

— Kaip žiūrite į santykių palaikymą su okupuota Lietuva?

— Nuo pat šio klausimo iškilimo ir debatų spaudoje, aš apgailestauju, kam jis keliamas. Jei pasakyme "okupuota Lietuva" suprasti pavergtą lietuvių tautą, tai įtaigojimą laisvėje gyvenantiems vengti santykiavimo su likusiais pačiame krašte vien dėl to, kad šie pastarieji yra dabar po svetima sovietine kontrole, laikyčiau neišmintingu dalyku. Tai būtų nesuderinama su lietuviškojo patriotizmo įsipareigojimais teikti moralinės ir materialinės paspirties kenčiantiems po svetimu jungu ir nepatarnautų pačiam Lietuvos laisvinimo reikalui... Bet jei po minėtuoju pasakymu suprasti administracinį vienetą, Maskvos pavadintą socialistine Lietuvos Respublika, tai santykiavimas su ja mums politiškai neįmanomas. Protestavome prieš sovietų agresiją, toliau prieš ją protestuojame ir Lietuvos įjungimo į Sovietiją nepripažįstame.

— Kaip Jūs vaizduojatės Lietuvos kelią į laisvę? Kokiu būdu ši laisvė bus atgauta?

— Tikras ir paprasčiausias kelias atgauti Lietuvai politinę laisvę būtų tas, jei kas nušluotų nuo žemės paviršiaus komunistinį bolševikinį slibiną Sovietijoje su jos enkavedistine valdymo santvarka ir visais nesuskaičiuojamais kacetais nekaltiems žmonėms kankinti. Tada visos Sovietų Sąjungos pavergtos tautos pačios įstengtų nusikratyti sovietų jungo, jų tarpe ir lietuvių tauta. Deja, šiuo metu tai reikštų stebuklą. Iš kitos pusės, demokratiniame vakarų pasaulyje nematyti valstybės vyro, kuris būtų priaugęs tokiai misijai ir sugebėtų apjungti tam tikslui visų sakytų valstybių jėgas ir išteklius lemtingam žygiui...

Tačiau ir Sovietija — nors militariškai vis labiau išsipučia ir aiškiai visiems grasina — vengia iniciatyvos suvesti ginklo pagalba sąskaitas su Europos vakarų valstybėmis, siekiant išplėsti savo bolševikinę galią dar labiau. Ji vistik dar nesijaučia tikra, kuo tokia iniciatyva galėtų pasibaigti, nes žino, kad už demokratinių Europos valstybių stovi JAVbės su savo neišsemiamu ūkiniu ir militariniu potencialu pasipriešinimo kovai vesti. Juo labiau, kad žino, jog iš tolimų rytų pusės yra nukreipti į Sovietų Sąjungą milijonai Kinijos šautuvų ir kulkosvydžių ir kad Kinija progos nepraleistų atsiimti seniau rusų užgrobtas kinų gyvenamas žemes Sibire...

Sovietų Sąjunga, kaip visiems žinoma, veržte veržėsi atsiekti Helsinkio tariamos saugumo ir kooperavimo deklaracijos pasirašymo su Vakarų Europos valstybėmis, o taip pat su J. A. V-bėmis ir Kanada. Nieko esminio neišspręsdama, ta deklaracija teikia abiem ją pasirašiusiom pusėm galimumo laimėti laiką kompromisams, tartis ir susitarti dėl biznių ir kitų problemų, kurios yra likusios nuo II-jo pasaulinio karo neišspręstos arba būtų naujų aplinkybių iškeliamos.

Ši padėtis teikia ir mums perspektyvų Lietuvos klausimu. Bet pačios jos savaime neateis, o taip pat ir niekas kitas už mus dėl jų nesirūpins. Gražių žodžių ir vien kitų valstybių simpatijų Lietuvai neužtenka. Kad sakytos perspektyvos neišgaruotų, turime patys pasirūpinti, kaip būtų galima jomis pasinaudoti, kitaip pasakius — kaip iškelti Lietuvos klausimą mums priimtinam išsprendimui. Tam yra reikalinga veiksminga talka Vokietijos, kaip artimesnio Lietuvos kaimyno, realiau suinteresuoto šios pastarosios ištraukimu iš sovietų okupacijos, kaip ir Karaliaučiaus krašto tolimesniu likimu. Juo labiau, kad Vokietija ima vis daugiau sverti tarpvalstybiniuose santykiuose Europoje. Todėl politinis realizmas pataria mums prie tos naujos padėties prisiderinti.

"Sutemų" autorius su žmona Brone Škirpiene ir sūnumi inž. Kęstučiu Škirpa.

— Col. K. Škirpa with his wife and son. Photo "Alda"

— Ką veikiate šiuo metu?

— Šiuo metu esu pasinėręs į "Sukilimo" knygos perredagavimą vertimui į vokiečių kalbą. Tai nemažas darbas. Jis jau eina į galą. Kai perredagavimas bus baigtas, turėsiu kitą rūpestį, būtent, — iš kur ir kaip sutelkti lėšų knygai išleisti (vokiečių kalba) pačioje Vokietijoje ir jos ten platinimu, kad tuo būdu būtų atgaivinta senieji ir priugdyta naujų Lietuvai draugų vokiečių visuomenėje. Birželio sukilimas nebuvo joks nedraugingumo aktas prieš vokiečių tautą, bet kaip tik jai draugingas, nes aukas sudėjome prieš bendrą bolševikinį priešą. Nors dėl ano meto neišmintingos Lietuvos atžvilgiu hitlerinės politikos ir buvo įvykęs konfliktas, bet atsakomybė už tai tenka buvusiai ano meto Reicho vyriausybei.

— Kokių dar turite planų?

— Dėl mano pažengusio amžiaus, vargu ar būtų realu dar ką ypatingo planuoti be to, ką jau teko man Lietuvos labui nuveikti. Tačiau nesinori likti skolingam lietuvių visuomenei ir, kiek galima, dar informuoti ir apie buvusios mano veiklos laikotarpį, pergyvenimus ir padarytus aktus sugrįžus man 1942 m, rudenį iš Bavarijos kalnų į Reicho sostinę ir atsidūrus po karo Paryžiuje. Tai aprašau savo paskutiniame raporte, kurį pavadinau "Mano Golgota po laimėto Tautos sukilimo".

Tas veikalas susidės iš 18 skyrių, užvardintų taip: Naujas kovos apsisprendimas, Grįžimas į savo postą, Kas buvo tas Zivilverwaltung, Šiurpios žinios iš krašto, Užsigeidimas lietuvio kraujo, Diplomatinio žaidimo ėjimai, Paskutinį kartą Tėvynėje, Susikirtimas su VLIK-o linija, Iš prošvaistės į katastrofą, Protestų laiptais iki pat Hitlerio, Už Reicho spygliuotų vielų, Pakelyje į kitą kacetą, Kaip man pavyko išsilaisvinti, Mano šeimos likimas, Pastangos atsiveiksminti pareigose, Vyriausybės tęstinumo sargyboje, Torpedos mano pastangoms, ir Pasitraukimas nuo scenos.

Be "Šiurpios žinios iš krašto" ir "Užsigeidimas lietuvio kraujo, kuriuos dar reikia parašyti, visi kiti skyriai faktiškai jau parašyti rankraštyje, tik bereikia užbaigiamojo patobulinimo ir peržvelgimo.

— Ačiū Jums už įdomų pokalbį. Kuo geriausios sėkmės LD redakcijos ir žurnalo skaitytojų vardu. J. V.

Pulk. K. Škirpa ir žmona su sūnum, marčia ir anūkais.

— Mr. and Mrs. K. Škirpa kith their son, daughter-in-law and their grandshildren.

Pulk. K. Škirpa Vliko seime 1956 m.

— Colonel K. Škirpa attending a convention of the Supreme Council of Lithuania's Liberation (VLIK) in New York, 1956.
Foto V. Maželis

Elena ir Izidorius Vasyliūnai. — Mr. & Mrs. Vasyliūnas. Foto K. Daugėla

duos skaičiai iš sukaktuvinio leidinio. Vokietijoj, 1945-50 metais — 113 pasirodymų. Kolumbijoj, 1950 — 54 metais — solo ir su kameriniais ansambliais — 60. Amerikoj, 1954-76 metais — 114. Prie visų tų pasirodymų dar turėtume pridėti apie 25 jo diriguotų chorų koncertus.

Iz. Vasyliūnas yra daug padėjęs solistams-dainininkams tokioj srityj, kuri rodo jo muzikalinių žinių universalumą. Leidinyje šis darbas pavadintas "meniniu apipavidalinimu". Iš tikrųjų tai yra kurinio interpretacija su paaiškinimais solistui ką kompozitorius galvojo kurdamas mel odiją.

Keli būdingesni biografiniai bruožai. Kauno konservatorijoje lankė Vlado Motekaičio smuiko klasę. Baigęs, dar dvejus metus tobulinosi pas profesorių Metz (žymaus Leopoldo Auerio mokinį). Kauno Valstybiniame Teatre dirigento Marijošiaus buvo pakeltas į koncertmeisterius.

Rečitaliai ir grojimas su žinomais pianistais. Tuo pačiu metu sudaręs kvartetą su Saulium, Satkevičiu ir Juodeliu plėtė savo koncertinę veiklą salėse ir Kauno bei Rygos radijofonuose.

1944 metais jau matome Iz. Vasyliūną grojantį Vienos bažnyčiose. Apsigyvenęs Dillingene, Bavarijoj, su koncertais apvažinėjo visą vakarinę Vokietiją.

1950 metais jau jį randame Kolumibijoje, pradėjusį koncertuoti Bogotoje. Persikėlęs į Papayan, gauna La Universidad del Cauca smuiko klasės profesoriaus vietą, kartu grodamas Kolumbijos simfoniniame orkestre.

SMUIKININKAS IZ. VASYLŪNAS
Jo 70 metų amžiaus sukakties proga

1976 m. balandžio 3 d. Bostone, Tarptautinio Instituto perpildytose patalpose susirinkę lietuviai pagerbė smuikininką Izidorių Vasyliūną, kuris tą dieną šventė savo 70-tąjį gimtadienį.

Vieno iš rengėjų, kun. V. Valkavičiaus, pastangomis tai dienai buvo išspausdinta Iz. Vasyliūno muzikinės veiklos santrauka. Pavarčius leidinį, reikia nustebti, koks kruopščiai darbštus ir veržlus žmogus yra Iz. Vasyliūnas, kurio muzikinės veiklos datų ir vietų santraukai surašyti reikėjo 30 mašinėle spausdintų puslapių.

Iz Vasyliūno muzikinė veikla Lietuvoje, baigus konservatoriją, suminėta sutrumpintai: styginio kvarteto rečitaliai, smuiko rečitaliai su Baliu Dvarionu ir Julija Rajauskaite, sonatų vakarai su Andrium Kuprevičiumi ir Stasiu Vainiūnu. Be to, radijo koncertai Kaune ir Rygoje, darbas su simfoniniu orkestru Kauno Valstybiniame Teatre ir mokytojavimas Vilniaus ir Kauno konservatorijose.

Nuo 1945 m. jau turime tikslius statistinius duomenis. Čia skaitome, kad pasitraukęs su šeima į vakarus, Iz. Vasyliūnas sudarė nepaprastai gausų savo pasirodymų tvarkaraštį, kurį jis tebetęsia iki šios dienos — virš 30 metų. Jo koncertų derlių geriausiai pavaiz-

Smuikininkas Iz. Vasyliūnas su savo nuolatiniu akompaniatorium — sūnum Vyteniu. Foto K. Daugėla — Violinist I. Vasyliūnas and his constant accompanist, his son Vytenis (an eminent scientist in his own right).

1954 metais, persikėlęs į JAV, patenka į rūpestingą prelato P. Jūro globą — Lawrence, Mass. lietuvių parapiją. Iš ten jo muzikinė veikla pradeda plėstis lietuvių ir amerikiečių tarpe. Sudaręs chorą, pateikia didžiųjų kompozitorių religines programas, kartu įtraukdamas Bostono ir apylinkių solistus — Liepą, Mongirdaitę, Daugėlienę, Povilavičių ir Lisauską. Tuo pačiu metu jo sūnus Vytenis tampa nepamainomu akomponiatoriumi ir vargonų solistu.

Nuo 1959 metų, persikėlęs į Bostoną, Iz. Vasyliūnas darbuojasi Cambridge lietuvių Nekalto Prasidėjimo parapijoje, kartu mokytojaudamas dviejose Bostono muzikos mokyklose ir plėsdamas savo koncertinę veiklą.

Iz. Vasyliūnas smuikavime yra lyrikas, gi praktiškam gyvenime idealistas, kurs iš savo veržlumo ir gabumų jokių materialinių gėrybių nesusikraus. Jau nuo mokyklos suolo Vasyliūnas domėjosi lietuvių kompozitorių kūriniais. Šis dėmesys metų bėgyje stiprėjo. Jo koncerto programose šalia pasaulinių kompozitorių pradėjo rodytis vyresnieji lietuviai: Banaitis, Gruodis, Račiūnas, Jakubėnas, Budriūnas, gi vėliau — Kačinskas ir Gaidelis. Ši lietuvių kompozitorių muzika jo buvo nešte nešama į amerikiečių tarpą, dažniausiai su nuostoliais solistui, apmokančiam gaidų paruošimo ir salių nuomos išlaidas. Jis savo lė-

Smuikininkas Iz. Vasyliūnas 1947 m. koncertuoja Kemptene, Vokietijoje, lietuvių kolonijoje.

— Violinist I. Vasyliūnas performing at a concert for the Lithuanian DP's in Kempten, Germany, 1947.

Repeticija su solistais. Iš kairės: Iz. Vasyliūnas, B. Povilavičius, Vytenis Vasyliūnas, S. Liepas, S. Daugėlienė, D. Mongirdaitė, J. Lisauskas.

— Father (violinist) and son (pianist) Vasyliūnas during a repetition with the soloist. singers.

šomis atspausdina Kačinsko, Gaidelio ir Banaičio kūrinius. 1963 m. išleidžia savo įgrotą dviejų plokštelių lietuviškos kamerinės muzikos albumą su Gruodžio, Banaičio ir Gaidelio kūriniais.

Iz. Vasyliūnas reiškėsi ir spaudoje: šimtai straipsnių muzikos klausimais Lietuvių Enciklopedijoje, žurnaluose — Aidai, Žiburiai, Kolumbijos Lietuvis, Darbininkas, Draugas — vis to paties begalinio darbštumo vaisius.

Savo 70-ties metų dieną Iz. Vasyliūnas išgirdo daug nuoširdžių sveikinimų. Jis vertas jų visų, nes jį reikia įrikiuoti į retai sutinkamų, nepaprastai vertingų lietuvių kultūrininkų gretas. **K. Daugėla**

Lietuvių Tautos ir Valstybės Istorija

Neseniai iš spaudos išėjo Lietuvių tautos ir valstybės istorijos, skiriamos lituanistinei mokyklai, III dalis. Kiekvieną vadovėlį lituanistinei mokyklai išeivijoje pasitinkame su džiaugsmu, tikėdamiesi, kad jis palengvins mokytojui perteikti reikalingas žinias jaunajai kartai, gimusiai už Lietuvos ribų. Jaunimui gi labai svarbu pažinti savo tautos praeitį, nes ir mūsų tautos atgimimas įvyko kaupiant dėmesį į istorinę praeitį ir iš jos, Lietuvos himno žodžiais, semiant stiprybės.

Kaip matyti iš pratarmės, ir šis vadovėlis parašytas talkos būdu asmenų, besigilinančių istorijos moksluose arba šį dalyką dėstančių aukštesnėse mokyklose. Čia randame pavardes bendro darbo talkininkų: doktoranto Sauliaus A. Girniaus, Antaninos Klicrienės, Vytauto Kamanto, Vincento Liulevičiaus, Antano Dundzilos ir Danguolės Kviklytės. Svarbiausią darbą atliko pats redaktorius, V. Liulevičius, vadovėlį susistemindamas, apipavidalindamas ir pritaikydamas programai; kaip pratarmėje sakoma, atsižvelgdamas į Švietimo tarybos naują programą, kitų parašytą medžiagą, kur buvo tikslingiau, susiaurindamas ar praplėsdamas.

Iš redaktoriaus pasisakymo sužinome, kad rankraštį yra skaitę profesoriai dr. R. J. Misiūnas, S. Sužiedėlis, doktorantas S. A. Girnius, istorijos vadovėlių autoriai V. Čižiūnas ir prof. I. Malinauskas, taip pat mokytojai, dabar dėstą istoriją aukštesnėse mokyklose, D. Bruškytė, A. Dundzila, V. Kamantas. Skaitė ir JAV LB Švietimo tarybos pirm. Stasys Rudys. Jie visi davė gerų patarimų, kuriuos redaktorius priėmęs dėmesin. Vadovėlyje yra viena naujovė: vietoje ligi šiol priimto vartoti "unijos" termino visur vartojamas žodis "sutartis". Tuo reikalu redaktorius atsiklausęs keletą mūsų žymiųjų istorikų ir iš jų gavęs pritarimą. Iš to matyti, kad redaktorius Vincentas Liulevičius daug pastangų ir rūpesčio į šį darbą įdėjo, kad vadovėlis būtų be priekaištų paruoštas.

Vadovėlio turinys padalintas į 5 skyrius.

Pirmame skyriuje liečiami lietuvių santykiai su rusais, pradedant pirmaisiais susidūrimais, kada lietuviai, susijungę į vieną valstybę, vykdė ekspansiją į gudų, ukrainiečių ir rusų žemes. Vytautui mirus ir sustiprėjus Maskvai, Lietuvai vis buvo sunkiau atsispirti prieš jos spaudimą, kol pagaliau Lietuva neteko savo nepriklausomybės. Šis skyrius baigiamas bolševikų okupacija.

II skyrius apima lietuvių santykius su lenkais, pradedant jotvingių nukariavimu. Paliečiamos sutartys nuo Gedimino ir Jogailos laikų. Toliau liečiamas bendras Lietuvos ir Lenkijos likimas. Pagaliau aprašomi santykiai su lenkais naujaisiais laikais, kovos dėl Vilniaus, ultimatumas dėl santykių užmezgimo ir raudonųjų rusų okupacija.

III skyriuje kalbama apie lietuvių santykius su vokiečiais. Pradedama kalavijiečių ir kryžiuočių įsikūrimu prie Baltijos jūros. Iškeliami mūsų protėvių žygiai ir atkaklios kovos, užkertant kelią vokiečiams veržtis į Lietuvos žemes. Pagaliau paliečiami santykiai I ir II Pasaulinio karo laiku.

Nukelta į 17 psl.

Po koncerto Jordan Hall, Bostone. Iš kairės: komp. Julius Gaidelis, Iz. Vasyliūnas, Vytenis Vasyliūnas.

— After the most recent of their traditional concerts at Jordan Hall, Boston: composer J. Gaidelis, I. Vasyliūnas and V. Vasyliūnas.

Bendruomenės atstovai su respublikonų partijos vadais Detroite. Iš kairės: S. Kudirka, A. Gečys, A. Gureckas, William F. Laughlin — Michigano resp. partijos pirmininkas, A. Zaparackas, IV-tas vicepirm., ir LD foto reporteris Jonas Urbonas.

— Representatives of the Lithuanian Community, USA, Detroit division, meet with GOP leaders of Michigan.

GAMTOS, KOSMOSO IR SIELOS VIZIJŲ DAILININKĖ

Dailininkė Aldona Audronytė-Variakojienė dailininkės karjerą pradėjusi vos prieš kelerius metus, jau spėjo pasireikšti kaip subrendusi menininkė, sugebanti išreikšti savo idėjas akrilika, aliejumi, akvarele, kolažais ir metalo skulptūra.

Pirmuosiuose jos darbuose dar buvo jaučiamas nedrąsus užmojis, bet po meno studijų Los Angeles City kolegijoje, Chouinard Meno Institute ir pas privačius mokytojus, kaip: V. Parkhurst, A. W. Smith, E. Eliff, B. Stuheit, C. Weidnour ir kt. pasinaudojus įsigytomis žiniomis, pritaikydama jas savo darbams, Aldona Variakojienė susikūrė savitą stilių, surasdama tam stiliui būdingas spalvas, užsirekomenduodama originaliais, jai vienai charakteringais darbais. Jos darbuose jaučiamas užtikrintas menininkės braižas ir drąsus savo idėjų išreiškimas jai vienai būdingu koloritu.

Aldona Variakojienė yra nepaprasto darbštumo menininkė. Augindamas šeimą (sūnus Montė ir dukra Vilija), ji įdėjo daug sielos, laiko ir darbo savo namų vidaus išdekoravimui, kurio originalumo, elegancijos ir jaukumo galėtų pavydėti geriausi vidaus dekoravimo specialistai. Tai jau vėl dalininkės atskiras talentas, amerikiečiuose vertinamas, ir jo naudotojams nešąs gerą pelną ir garbę. Namų ir jų aplinkos planų vykdyme dailininkei geras talkininkas yra ir jos vyras inž. Vidmantas Variakojis, savo gabumais užimponavęs ir amerikiečius — jis yra Villa Park (vietovės, kur Variakojai gyvena) miesto planavimo ypatingas įgaliotinis.

Aldona (taip ji pasirašo savo darbus ir tokiu vardu dalyvauja parodose) surado laiko dirbti kaip "Advertising Artist" pas Sunbeam Lighting Co. ir Magnavox. Ji kurį laiką buvo "Campaign Art" manageris pas Villa Park Mayor Harold F. Tipon ir Art Director pas Councilman Jame Wells.

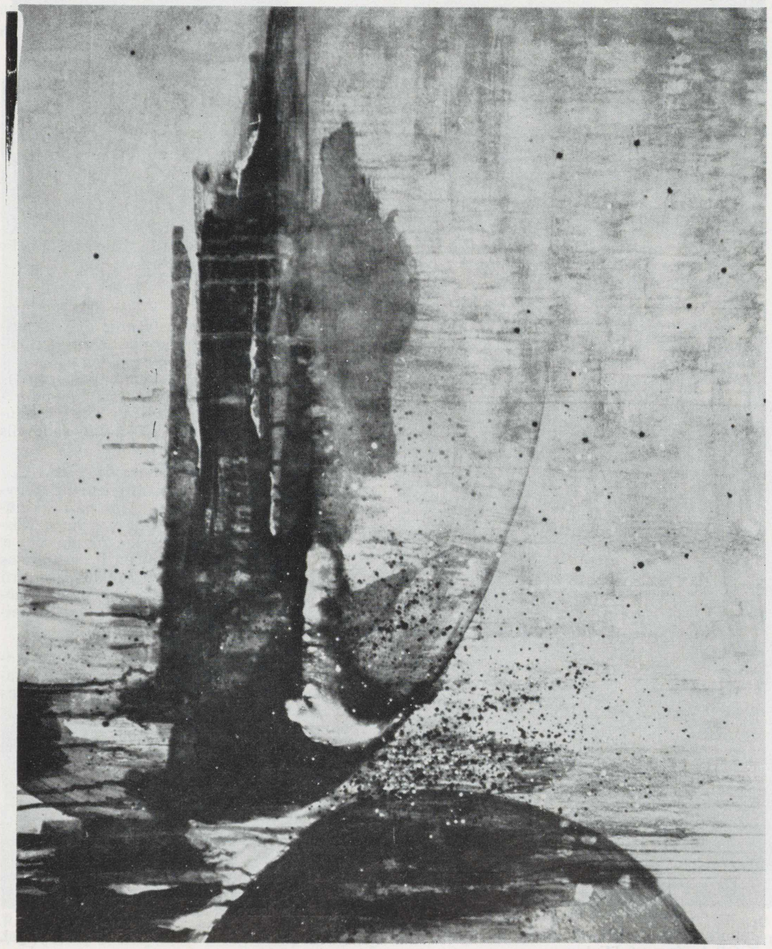

Kosmoso mįslė, akriliko dažai (48"x96").
— Cosmic Mystery, acrylic paint, by Aldona Variakojis.

Aldona Variakojienė aktyviai reiškiasi ir menininkų organizaciniame gyvenime: ji yra Orange Art Association vicepirmininkė; taip pat Torana Art League parodų išplanavimo pirmininkė; Anaheim Art Assn., Laguna Beach Museum of Art ir Villa Park Womens League Art pirmininkė.

Paskutiniųjų trijų metų laikotarpyje Aldona yra laimėjusi įvairiose parodose ("Juried Shows") šešias pirmas vietas, keturias antras, dvi trečias ir septynis garbės atžymėjimus.

Orange County metinėje "Juried Show" parodoje iš penkių skirtų kategorijų Aldona yra laimėjusi keturias pirmas vietas per vieną parodą 1974 metais.

Aldona yra dalyvavusi daugelyje kitų parodų įvairiose Kalifornijos vietose, taip pat Los Angeles lietuvių rengtose kolektyvinėse dailininkų parodose. Paskutiniu metu yra planuojama suruošti jos darbų paroda L. B. rengiamoje Lietuvių Dienoje rugsėjo 25 d. Los Angeles mieste. Lapkričio 12-21 dienomis rengiama jos paroda Chicagoje, Čiurlionio galerijoj.

Užklausta dail. Aldona Variakojienė apie jos dailininkės credo, atsakė: "Aš noriu atverti savo minčių ir jausmų pasaulį akiai prieinamu būdu. Čia yra mano gamtos, kosmoso, kančios ir džiaugsmo vizijos ir įvairių sielos išgyvenimų skalės, išreikštos spalvų ir formų pagalba." (d. m.)

A. ir V. Variakojų šeima: dukra Vilija, dail. Aldona, inž. Vidmantas ir sūnus Montė.
— Mr. and Mrs. Variakojis and their chirdren, Vilia and Montė (r.).

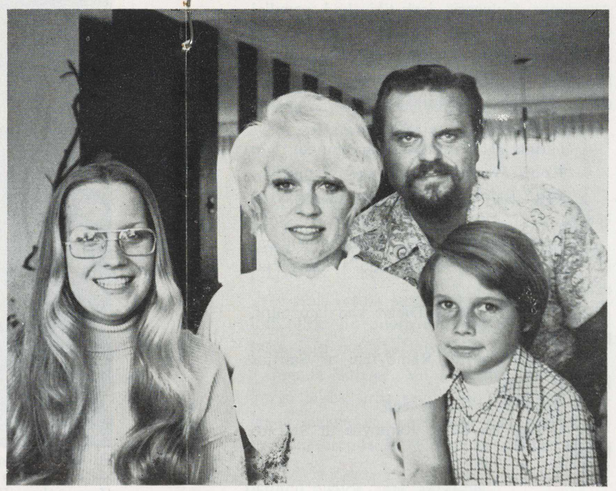

Visos foto nuotraukos V. Variakojo

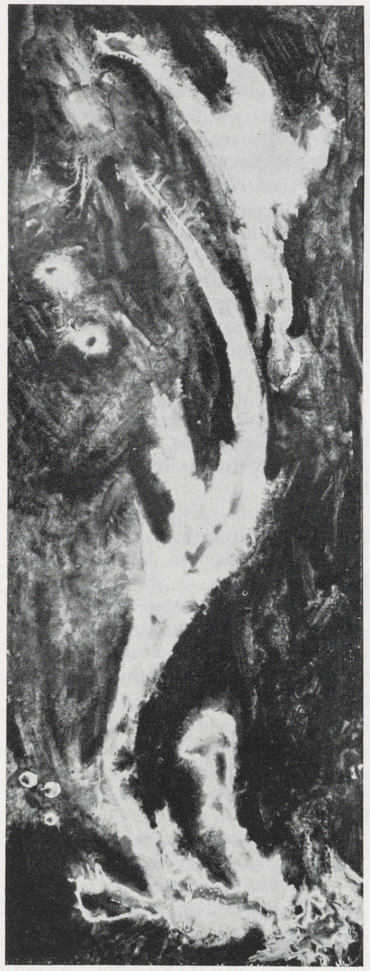

Furija, akrilika (17"x46"), premijuotas.
— Fury, acrylic paint, one of the many prize-winning entries in Californian "Juried Shows" of Aldona Variakojis.

Gėlių fantazija, aliejus (20"x24")
— Floral fantasy, oil painting, 1st place winner. By Aldona Variakojis

ARTIST ALDONA VARIAKOJIS

The enumeration of the young lady-artist's achievements would require a number of lists. Her artistic works include oil paintings, acrylics, watercolors, collage and even metal sculptures. During the three recent years at the annual Orange County "Juried Show" and other Californian exhibits Mrs. Aldona Variakojis has been awarded a score of prizes and honorable mentions, including six first prizes.

At home in Villa Park, Calif. besides having charge of the family, she has collaborated with her husband, Mr. Vidmantas Variakojis, the local Planning Commissioner, in designing and executing their own exceptionally attractive homestead — to which Mrs. Aldona is incessantly adding decorations and elegant pieces of furniture, some of which have been shown in the press.

Professionally Mrs. Variakojis is associated as advertising artist with Sunbeam Lighting Co. and Magnavox and is also active in leading capacities in a number of social and artistic organizations. Her immediate future exhibits are planned — during the Lithuanian Day in Los Angeles, organized by the Lithuanian Community, and at the Čiurlionis Gallery in Chicago, Nov 12-21. (a. a. m.)

Dailininkė Aldona Audronytė-Variakojienė.
— Artist Aldona Variakojis.

Juozas Kralikauskas

Mažvydas-eretikas

Ištrauka iš "Draugo" romano konkurse šiais metais premijuoto romano "Martynas Mažvydas Vilniuje".

Yr reikalingas dangiškasis mokslas ne tik kilmingiesiems, bet lygiai ir liaudžiai.

....Baigęs rašyti, ko grįždamas nusipirksiu? Duonos dar turiu visą puskepalį. Mėsos reikia nusipirkti. Užsuksiu rotušės aikštėn. Pirksiu magistrato mėsinėj: vyskupinėse tikrai brangiau. Ne vienas sako, pigiausia vis dėlto Rusėnų mieste: Vilniaus miesto daly, vadinamoj Civitas Ruthenica. Ten susispietę pirkliai rusėnai. Tik ten prie parduotuvių nekūrena ugnies, kaip rotušės rinkoj.

Didelis brangmetis. Visi nori pasipelnyti. Spekuliuoja ypač vyskupo žmonės, bet magistratas nieko negali padaryti: vyskupas neleidžia savo valdinių liesti. Nieko negali ir cechai. O jeigu kas daug pigiau, tai imi abejoti: ar nebus tik vogta? Ypač senieji daiktai, ir ypač turgelyje už Arklių gatvės.

Daugiausia pragyvenimą sunkina tie, kurie supirkinėja maistą keliuose prieš Vilnių. Vieškeliuose už vienos kitos mylios nuo bromų, įtvirtintų mūro sienoje. Ypač Medninkų vieškely prieš Porta Acialis (Aštrioji broma), arba Ašmenos. Ši broma pačiame miesto smaigalyje, bene pavojingiausioj vietoj. Visos Vilniaus bromos, visi vartai yra saugomi naktį ir dieną, nors nerakinami...

Manęs jau nepaliks ramybėj. Šitai dar tik pradžia. Mane toliau gundys, baugins ir stengsis pajungti savo siekiams...

Šmeižtai, prasimanyti skundai, grasinimai, pasityčiojimai...

....Tardytojai užvakar mane spaudė:

—Ar supranti, kokią malonę laimėsi, kai prisieksi laikytis punktų?

— .... — .... kai pasmerkčiau ir išduočiau, kuriuos gerbiu ir myliu.

— Arba kokią rūsybę užsitrauktum, jeigu atsisakytum prisiekti?

— .... — .... prisiekčiau išsižadėti, kuo tikiu.

— Ar supranti, kokioj tu kryžkelėj? Apsispręsti.

— Aš gi apsisprendęs tarnauti Dievui ir Lietuvai.

— Kaip tai Lietuvai?

— Visiem lietuviam. Ponas, bajoras ar pračiokas — vis tiek žmogus.

— Bet ar toks pat?

— Bažnyčiai turi būti toks pat. Jei Kristui toks pat, tai kaipgi kunigui ne toks pat? Užtai nevalia paniekinti lietuvio gimtąją kalbą. Nevalia užstoti jam kelią Dievopi.

— Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė — tai ponai ir bajorai. O jie gi lenkiškai.

— Ne visi lenkiškai, ačiū Dievui, o ypač Žemaitijoj. Vėlgi, ponai ir bajorai — tai mažiau, negu pusė Lietuvos.

— Lietuvių kalba jau merdėja. Ar įmanoma religijoj atsiremti merdėjančia kalba? Ar mirštanti kalba tinka kultūrai kelti?

— Paika manyti, kad lietuvių kalba kada numirs. Juk tai gimtoji Mindaugo, Gedimino, Kęstučio ir Vytauto kalba. O nūnai jau regim: Liuterio dėka ji brangsta. Jos vertintojų ir gaivintojų vis gausės.

— Tu kliedi.

— Galop ji bus įvesta bažnyčiosna.

—Sapnuoji.

— Pranciškus Asyžietis savanoriu įstojo kariuomenėn. Bet Spoleto mieste per sapną buvo įspėtas: "Pasirinkai tarną vietoj valdovo." Nubudęs grįžo Asyžiun ir .... žinot gi ....

.... Perrašinėju karaliaus Žygimanto Senojo 1522 Viešpaties metais kreipinį, puošniai įrašytą Lietuvos Metrikoj, purpuro spalvos pergamente:

Mūsų vietininkam ir tėvūnam Vilniaus pavieto dvarų
Ir kunigaikščiam,
Ir ponam,
Kunigaikštienėm ir poniom, našlėm,
Ir bajoram ir dvarininkam mūsų,
Tiem, kurie turi savo valdas tų mūsų dvarų paviete,
Ir totoriam ir tarnam pasiuntiniam.

Malonu rašyti į pirminį pergamentą. Nereikia pirmiau nuskusti, kas buvo kada rašyta. Prieš pradėdamas, pasijutau smagiau, jeigu nereikia skustuvu nuvalyti riebumus ir bimšteinu pergamentą išlyginti...

.... Metropolito Juozapo Soltano dovanotasis Aleksandrui psalmynas, sako, visas auksu rašytas. Viskas auksu juodai nudažytame pergamente — nepaprasta retenybė! Psalmynas parašydintas Supraslyje, garsiame Blagoveščenskij vienuolyne, kurį įsteigė ir gausiai apdovanojo didžiojo kunigaikščio maršalka Aleksandras Chodkevičius...

Supraslio vienuolynas — puikus knygų perrašinėjimo centras. Archimandrito bei Kijevo metropolito įsakyta rašyti kuo dailiausiai pravoslavų ritualines knygas. Kas ten parašyta — nepralenkiamai dailiai. Ačiū Dievui, man teko tenai pabuvoti, pamatyti ir pasimokyti. Kokia grožybė tie spalvoti inicialai, antraštės ir vaizdeliai! Gėlės ir paukščiai, o švarumas, linijų drąsumas!..

Kad Supraslyje esu buvojęs, dėkui Ulrikui Hosijui, Vilniaus kašteliono Ulriko Hosijaus sūnui. Jo tėvas yra iš Žygimanto Senojo gavęs Bezdonių dvarą, ant Neries kranto, vidury miškų. Ar septinti jau metai, kai numiręs. Jaunasis Ulrikas Hosijus nūnai gyvena Markučiuose, Bezdonių palivarke, į rytus nuo Vilniaus. Tenai prie Vilnios malūnas: lūžta dūžta vanduo tarp akmenų. Puikūs reginiai iš tų puošnių rūmų ant kalvos...

....Užvakar galop, tur būt, jau panūdęs išvykt medžioklėn, paklausė:

— Mėgsti medžiot?

— Ne.

— Kodėl?

— Nuo mažens pažįstu gyvulėlius. Jie, kaip ir mes, nori gyvent.

— Kaip ir mes? Gyvuliai juk neturi dūšios. Nežinotum?

— Žinau, bet...

— Abejoji. Ir tiki, ir ne.

— Gyvulėliai supranta, prisiriša, pasiilgsta. Jie lyg žmogiukai.

— Lyg žmogiukai! Absurdum!

— Esu gerai prisižiūrėjęs.

— Jei neturi dūšios, in summa, ne žmogiukai. Juk šventoji Romos Bažnyčia taip mus moko, argi ne?

— Moko.

— Bet tu abejoji. Netiki.

— Nelengva įtikėt.

— Tau nelengva įtikėt, ką švenčiausioji Bažnyčia moko?

— Kai ką nelengva suprast.

— Gyvulys tau lygu žmogui?

— Bau sakiau, kad lygu?

— Ale abu turi dūšią. O gal abu neturi?

— Ateina gi minčių, šiokių ir tokių.

— Ir suvis priešingų šventajai Romos Bažnyčiai.

— Klausėt, kodėl nemėgstu medžiot.

—Ne medžioklė mums svarbu, o ką mokytojas tiki ir kaip jaunuomenę moko. Ar Abraomas Kulvensis irgi tiki, kad gyvuliai turi dūšią?

— Dėl ko sakot "irgi tiki"? Nesu tvirtinęs, kad aš tikiu. O Culvensis — kunigas, daktaras, didis mokslininkas, gal ir šventasis.

—Kodėl išbėgo, jei šventasis?

— Ultima ratio (paskutinė priemonė).

— Kodėl šventajam bėgt nuo savųjų?

—Bėgo Egiptan ir šventasis Juozapas su Marija.

—Tavo šventasis bene Wittenbergan pas šventąjį Liuterį, — Štašewskio veide piktas džiaugsmas.

— ....! — .... Duok Dieve, kad taip būtų, pagalvoju.

— O gal pavėjui Rambynan ar Šatrijos kalnan?

— Pavėjui ne jie gyvena.

— O pats esi buvęs Rambyne ar Šatrijos kalne?

Ištrauka iš perskyrimo penkto. Antraštė LD redakcijos.

— Esu buvęs Šatrijos kalne.

— Kiek kartų?

— Vieną.

—Naktį?

— Vasaros dieną prajodamas sustojau apsidairyt.

Rambynas ar Šatrijos kalnas? Mat, plačiai paskleista negražūs prasimanymai: Šatrijos kalne raganos ir raganiai siautėja su velniais. Rambyne irgi naktimis nerštì. Nežinau jokios raganos. Nei Šatrijos kalne mačiau, nei tikiu, kad ten bent viena būtų... Bet gandas skleidžiamas didėja...

— Šatrijos kalne nei lotyniškai, nei lenkiškai. Sabate tik lietuviškai, ar ne?

Jų akys priešiškos. Veidai pikti, įtempti neapykantos.

Ne tik eretikais, ko gero, ir raganiais mus išvers. Bene galėjau pabalvoti, kad mane kas įtartų raganavimu ir burtavimu! Už ereziją ir raganavimą jaugi, be abejonės, Auto da fe. Tokių laukia viešas inkvizicijos sprendimo įvykdymas...

Stengiausi būti kuo ramesnis. Norėjau drąsiai išsilaikyti. Bet jaučiau, mano skruostai degte dega...

Raganavimu Vakarų Europoj apkaltinta jau tūkstančiai. Aniem bei anom irgi buvo sunku beįtikėti: ar gali būti? Juk gerai žinojo, kaip ir aš nūnai — nekalti: nei raganiai, nei raganos, nei su velniu susidėję. Bet jeigu kas įskundė, ypač jeigu iš įtakingesnių bei žymesnių — neišsiteisinsi. Daugybė ten sudeginta ir nuskandinta. Visi ir visos teisinosi, kaip įmanydami. Bet tik labai retas teišsigelbėjo. Kone kiekvienas, kai sukinėja sąnarius, prisipažįsta galop. Ko niekados nepadarė, net negalvoję buvo — prisipažino, kai laužė jų kaulus. Requiem aeternam dona eis Domine!..

Rašytojas Juozas Kralikauskas, išeivijoje iškilęs į pirmaeilius mūsų beletristus, keletą kartų laimėjęs "Draugo" romano konkursuose.

— J. Kralikauskas has reached in exile the fore ranks of Lithuanian writers. He has repeatedly won the "Draugas", Chicago, novel prizes.

Suvargęs, subuvęs, dar neatsigavęs po ligos, ei, kelkis nuo rašymo. Užbrauk duris ir spūdink kur nors atsikvėpti. Bet kur, bedvari Martyne, tu būtumei kaip lygus su lygiu, o ne pas "jo mylistą", kamašuotą ir su šoble?..

Praeinu mūrinę rotušę su aukštu bokštu šone. Čia įsikūręs Vilniaus magistratas: vaitas, 12 burmistrų, 24 tarėjai ir 4 raštininkai. Jie posėdžiams renkasi ketvirtadieniais. Nutarimus skelbia lenkiškai, lietuviškai ir rusiškai. Viduje yra vaito-suolininko, arba teismo, salė, archyvas, burmistrų raštinė, pirklių tarybos patalpa, kasa, ginklinė ir kalėjimas. Bokšto viršutinė dalis — medinė ir su laikrodžiu.

Magistratas išlaiko budelį, kuris vadinamas mistru. Šis kankina kalinius ir įvykdo mirties bausmes: pakaria, nukerta galvą ar sukapoja į keturias dalis.

Priešais rotušę stovi stulpas, vadinamas pilotu. Prie šio piloto esti pririšamas nubaustasis, kurį nuplaka mistras.

Jogaila suteikė Vilniaus miestui Magdeburgo teises, arba savivaldą. Pagal šią privilegiją sudarytas magistratas turi herbą: per vandenį brenda šv. Kristupas, nešdamas ant peties vaikelį. Šis herbas yra oficialių raštų antspaude ant raudono vaško.

Prie rotušės — amatininkų krautuvės: vienos dar medinės, kitos — jau pagal Žygimanto Senojo įsakymą — mūrinės. Čia aplinkui tirštai gyvenama.

Štai sandėliai. Maskviečių pirklių atgabenti brangūs kailiai. Čia ir vaško svėrykla.

Einu pro dviejų šventųjų Jonų bažnyčią— Krikštytojo ir Evangelisto. Vilniaus parapinė, turinti archipresbiterinės bažnyčios titulą. Degintų raudonų plytų. Trijų navų. Langai ir durys su smailiom arkom. Aukšta, ilga, didžiulė, su pietiniu bokšteliu...

Pasuku Švento Jono gatvėn — Domininkonų gatvės link...

Va, į miesto pirtį reikėtų ateiti, senokai bebuvęs.

Jeigu pas vokiečius? Jų ryšiai toli siekia: pirmiausia viską sužino. Susitelkę apie mūrinę švento Mikalojaus bažnyčią. Uždaruose atšlaimuose jų sandėliai, aludės bei valgyklos. Skirtingi papročiai. Gyvena švariau ir tvarkingiau. Jau nebe kryžiuočiai. Anų žiaurūs naikinimai težinomi tik iš pasakojimų. Žūtbūtines su anais kovas beliudija piliakalniai bei senos pilys...

Dabar karai jau su Maskva vienas po kito. Reikia daug pinigų kariuomenei išlaikyti, pilim remontuoti, patrankininkam apmokėti. Karų išlaidom kertami ąžuolynai, parduodami miškai Dancigo ir Karaliaučiaus pirkliams. Ąžuolus išgabena laivų statybai net anglai ir olandai... Samdomieji kareiviai žmonėms blogesni už priešą. Pražygiuodami algininkai plėšia dvarus bei sodybas, atiminėja pinigus, maistą, gaudo moteris begėdystei...

Vilniaus vokiečiai, tur būt, visi liuterionys. Ir be abejo — Prūsijos hercogo Albrechto šalininkai. Tokie pat, kaip Žemaičių seniūnas Stasys Kęsgaila, Viduklės savininkas Jonas Bilevičius... Arba Jonas Radvila, brolis Mikalojaus Juodojo...

Širdy labai neramu. Gal iš vokiečių ką sužinočiau apie kunigą daktarą Kulvietį ar Stanislovą Rapolionį, ar visus tris... Tik kad nelengva pradėti: nepatogu užeiti, nežinia kaip ir nuo ko šneką užmegzti. Bent vokiškai mokėčiau...

Jeigu jau tikybos byla, jeigu nustatinėja kaltinimą... O, tai jau... O tai nuo vyskupo, notaro ir Scholastiko: nuo Evangelijos bei meilės skelbėjų!.. — — — — — — — — — — — — — —

VLADĖS BUTKIENĖS-ČEKONYTĖS POEZIJA

(Iš ką tik išleistos knygos "Išmarginta drobė")

PAKLYDUS VAIKYSTĖ

Anapus gatvės
Vaikų popieriniai paukščiai
Eina lenktynių su stogais,
O čia – vidurvasarį jaučia
Linksmom melodijom svaigindamies žiogai.

Apraibsta akys
Ir paklysta
Linksmame vaikų būryje,
Tiktai kažkur mana vaikystė
Dainuoja su žiogais ir verkia su Delčia . . .

———

SAKO, RAGANOS IR LAUMĖS . . .

Sako, raganos ir laumės
Žudo, smaugdamos, vaikus,
Paskui eina puotų kelti
Į apžėlusius kapus.

Sako, dainas jos dainuoja,
Dūksta šokio sūkury,
Žmogų, iš namų išvedę,
Paklaidina pakely . . .

Sako, jei jos ką pamilo,
Paežėje, prie vandens,
Apkabinę, išbučiavę,
Meiliais pirštais užkutens . . .

Sako, veidas jų raukšlėtas,
Akys tamsios, kaip naktis:
Ką ranka palies, paglostys–
Su rudens lapu nuvys . . .

Sago, raganos ir laumės
Buvo jaunos kaip ir mes.
Prieš jų grožį raudo saulė,
Temdė dangų ir žvaigždes!

Sako, joms čiulbėjo paukščiai,
Dainomis svaigino jas . . .
Vėjai, žaisdami, kedeno
Jų ilgas gelsvas kasas . . .

———

SAULĖLYDIS PRIE ATLANTO

Šypsosi saulė veidu madonos,
Skęsdama jūroj už horizonto.
Debesys draiko plaukus raudonus,
Atlantas ugnimi liejas į krantą.

Eitumei, bristumei, laužytum ledą,
Tinklais apsuptum degantį plotą:
Vasco de Gama pasaulius rado,
O plaukė skęstančios saulės žvejoti!

Paskendo saulė. Dangus užgęso.
Mintys žuvėdrom skraido migloje.
Tik bangos ūžia, tik smėlį neša,–
Ant kranto nakčiai patalą kloja . . .

———

KAS IŠVEDĖ ŽMOGŲ?

Kas išvedė žmogų ant viešojo kelio?
Kas įdavė rankon jo lazdą šakotą?
Kas liepė keliauti be jokio takelio?
Kas vargo vargelio, kas laimės ieškotis?

Kelionėj užaugom, subrendom, pasenom,
Su rudenio nokstančiu grūdu nunokom,
Jaunystę. kaip juodbėrį pievoj, praganėm,
Ir skurdžiais, ir ponais gyventi išmokę . . .

Taip metai po metų mūs lazdos sudilo
ir kojos pavargo. Ir žinom šiandien:
Ieškojome laimės anoj pusėj šilo,
O ji pasiliko našlauti namie . . .

Sugrįžtumei vėlei prie didžiojo kelio,
Vaiku kur stovėjai, kur lazdą radai,
Bet laikais prabėgo beieškant takelio
Į gimtą sodybą, iš kur išėjai . . .

———

ABEJONĖS

Šnabžda jaunų varpų šilku
Abejonės parugėj:
Ar usnis praaugs vosilką,
Ar pražys ji, kaip gėlė?

Ar atneš rytojus saulę,
Ar tiktai lietum raudos?
Laumės juostą nusiaudęs,
Gal iš tolo tepamos?

Ar sutirps širdis iš džiaugsmo,
Mylimasis kai atjos?
O gal jis žiūrės iš aukšto
Ir suks žirgą atgalios?

Ar pažvelgs į tavo veidą?
Padėk Dieve, ar sakys?
Gal skambės jo balso aidas,
Kaip pro užklęstas duris? . . .

———

LIETUVIŲ TAUTOS ISTORIJA

Atkelta iš 11 psl.

IV skyrius — santykiai su švedais, iš pradžių tik prekybiniai, o vėliau nukariavimo tikslais. Aprašomas Didysis Šiaurės karas, Lietuvoje virtęs pilietiniu karu, vieniems kariaujant švedų pusėje, kitiems prieš juos.

V skyriuje apie kitas tautas Lietuvos valstybės sienose suminėti žydai, gudai, rusai, lenkai, vokiečiai ir totoriai. Jų atsiradimas Lietuvoje, gyvenimo būdas, prisidėjimas prie valstybinio gyvenimo. Daugiausia vietos skirta žydams, kaip didžiausiai tautinei mažumai, pažymint, kad žydų reikalams net buvęs ministras. (Dėl tikslumo, gal būt, reikėjo paminėti, kad gudų reikalams irgi buvo ministras be portfelio).

Trečioji šios istorijos dalis šiek tiek skiriasi nuo I-sios ir II-sios, kad joje santraukos, klausimai ir uždaviniai yra įdėti tik skyrių gale, o ne po kiekvieno poskyrio, kaip buvo anksčiau. Vadovėlyje yra 192 tekstą paryškinančios iliustracijos. Dauguma jų gerai pavykusios, viena kita blankesnė. Vadovėlio pradžioje yra žemėlapis, pavaizduojąs Lietuvą XVI-XVII amž., o pabaigoje žemėlapis — Lietuva XVII, XVIII amž. Abu žemėlapiai paimti iš A. Šapokos Lietuvos istorijos. Knygos pabaigoje yra chronologija, liečianti svarbesnius įvykius santykiuose su kaimynais. Pagaliau pačiam gale įdėtas penkių puslapių žodynėlis, o prie žemėlapių svarbesnės datos lietuvių santykiuose su germanais (vadovėlio pradžioje) ir santykiuose su slavais (vadovėlio pabaigoje).

Vadovėlis parašytas kondensuotai, trumpais sakiniais, vengiant bereikalingų žodžių, kad jame pateiktos žinios būtų lengviausiai pasisavinti išeivijoj gimusiam lietuvių jaunimui. Susidaro įspūdis, kad redaktorius ruošė vadovėlį kruopščiai ir rūpestingai, jausdamas didelį atsakingumą, todėl teisėtai nusipelno pagarbos ir dėkingumo. Tiesa, yra manančių, kad dėstant Lietuvos istoriją išeivijos mokykloje, turėtų būti ypatingai pabrėžti ir išplėsti mūsų protėvių nuostabūs žygiai, kaip pavyzdžiui, Saulės, Durbės, Grunvaldo, Salaspilio ir kiti lemtingi mūšiai. Šiuos dalykus lengvai galės atlikti dėstydamas istoriją kiekvienas mokytojas, panaudojęs jam prieinamą tais klausimais literatūrą.

Ignas Medziukas

Lietuvių tautos ir valstybės istorija. III d. Istorijos vadovėlis lituanistinių mokyklų XI skyriui arba VII klasei. Redagavo Vincentas Liulevičius. Išleido JAV Lietuvių Bendruomenės Švietimo Taryba, Chicago, 1975. Leidimą parėmė Lietuvių Fondas. Spaudė ViVi spaustuvė, Chicago, Ill. Kietais viršeliais, 208 psl., kaina $5.00. Užsisakyti galima šiuo adresu: A. Kareiva, 7030 S. Rockwell St., Chicago, Ill. 60629.

Kauno Prekybos mokyklos mergaičių choras, koncertavęs 1938 m. Lietuvos radijo programoje, Kaune. Vidury sėdi choro vedėjas, mokyklos mokytojas ir dirigentas V. Romanas, šalia jo iš k. akomp. A. Mrozinskas, toliau— mokyklos kapelionas kun. St. Būdavas ir radijo vedėjai.

— Chorus of student girls of the Kaunas High School of Commerce, during a radio broadcast concert in 1938, in Kaunas.

NAUJI LEIDINIAI

Lietuvių Tautos ir Valstybės Istorija. III dalis. Redagavo V. Liulevičius. JAV LB Švietimo Tarybos leidinys. Chicago, Ill. 1975

Istorijos vadovėlis lituanistinių mokyklų XI skyriui arba VII klasei.

Tai puikiai išleistas, iliustruotas, lengvai skaitoms jaunimui leidinys, kurį privalėtų įsigyti kiekviena lietuviška šeima, kuriai rūpi savo vaikus išauklėti lietuviškoje dvasioje. Knyga supažindina jaunimą su mūsų tautos didele ir garbinga praeitimi.

Knygos kaina $5. Ją galima užsisakyti šiuo adresu: A. Kareiva, 7030 S. Rockwell St., Chicago, Ill. 60629

Protu ir Tikėjimu. Jacques Maritain. Maritaino raštų rinktinė. Vertimas A. Tamošaičio, SJ. Išleido "Krikščionis Gyvenime" leidykla. Spausdino I. C. C. Putname, Ct. 06260 340 psl., kietais virš. kaina $6.

Juozas Kralikauskas, **Martynas Mažvydas Vilniuje.** "Draugo" romano konkurso premiją laimėjęs romanas. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas. Viršelio aplanką piešė T. Valius. 308 psl. 1976 m. Kaina nepažymėta.

Rimas pas Kęstutį, Birutės Pūkelevičiūtės dviejų dalių pasakiškas nuotykis. 80 psl., gausiai iliustruotas autorės lėlių nuotraukomis, kurias darė A. Kezys, SJ. Piešiniai ir meninė priežiūra K. Veselkos.

Išleido "Darna" Chicagoje, kaina $2.50.

M. Aukštuolis, **"Mūsų senolių žodžiai iš Anapus.** Poemos. Stamford, Conn. 1975. Išleidimą finansavo pats autorius. Tiražas, kaina — nepažymėta.

Pavėluotas darbas keliais šimtais metų — gaila popieriaus, gaila autoriaus, gaila lėšų, kurios buvo galima sunaudoti geresniam tikslui.

Schondoch, **Lietuvos karaliaus krikštas.** Vizijinė poema iš XIV amžiaus. Vertė ir komentarus parašė **A. Tyruolis.** Chicago, 1976. Didžiojo Prūsų sukilimo finalui atminti (1275-1975). 30 psl.

IŠ LAIŠKŲ REDAKCIJAI

Mielas Redaktoriau,

Tikrai gražiai išleidote Lietuvių Dienas, 1976 metų, sausio mėnesio, net tokiose sunkiose apystovose. Todėl noriu Jums nuoširdžiai padėkoti už Jūsų kilnią dvasią ir pasišventimą. Žinoma, mano savijauta nekokia, nes manau, kad perdaug esu iškeltas, žinodamas, kad yra daug tautiečių, kurie žymiai daugiau, net gyvybę atidavė už savo tautą. Bet tai buvo Jūsų kilnioji valia ir meilė, kuri tai vykdė. Už tai nuoširdžiai dėkoju.

Deja, įsibrovė ir klaidų, kaip tai 7 puslapyje, antrame atskyrime, 8-toje eilutėje iš apačios:

"Buvo prof. Rėzos (o ne Kuršaičio) keliama...";

8-tame puslapyje, antrame atskyrime, trečioje eilutėje iš viršaus:

"... net kartą skelbęs tikrąjį žmoniškumą Karaliaučiaus Albertino universitetas (ne universitete) patapo vokiečių tautos gėda iki "Balgos griūvėsių..."

Bet sunku, o gal ir neįmanoma, mūsų apystovose be klaidų apsieiti.

Su gilia pagarba ir padėka

KUN. A. TRAKIS

Detroito tautinių šokių ansamblio "Šilainės" jaunieji šokėjai su vadove Galina Gobiene ir jos padėjėja Asta Banionyte.

— Folkart dancers of the "Šilainė" Ensemble, Detroit with their director and her assistant. Photo J. Urbonas

MODERN MAP OF SARMATIA COMPILED BY BENEVENTANO FOR THE EDITION OF PTOLEMY, ROME 1507

(Bibliothèque Nationale, Paris)

Graikų geografas Claudius Ptolomėjas (Ptolemaios), gyv. I-II a. po Kristaus, savo 18 tomų veikale Geografija taip pavaizdavo lietuvių tautos gimines. Veikalas išverstas į eilę kalbų. Čia spausdinamas žemėlapis yra išleistas 1507 m. Romoje, redagavus italui vienuoliui Benevento. Iš Algirdo Gustaičio archyvo

— The map describing Lithuanian tribes stems from the Greek geographer Ptolemaios (1-2 c. A.D.); it is reproduced from an Italian translation published in 1507.

Lithuanian Americans Plan Special Events For 41st Eucharistic Congress

PHILADELPHIA — A National Heritage Mass concelebrated by four Lithuanian bishops will highlight Lithuanian participation here during the 41st International Eucharistic Congress, Aug. 1-8.

Main celebrant for the Mass on Saturday, Aug. 7, will be the Most Rev. Bishop Vincas Brizgys of Chicago, in the service of immigrant Lithuanians outside of Europe since 1951. Concelebrants include Bishop Antanas Deksnys, vicar for Lithuanians in Western Europe; Bishop Paul Marcinkus, president of the Institute for Works of Religion, the Vatican; and Bishop Charles Salatka of Marquette, Mich.

A symposium on the theme, "The Hungers of Mankind in Eastern Europe," will be held at Philadelphia's Civic Center, Tuesday, Aug. 3, 3-5:00 p.m. It will include reports by Professor Vytautas Vardys of the University of Oklahoma on "The State of the Church in Lithuania," and by Bishop Basil Losten, auxiliary for the Eparchy of Philadelphia, on "The Church in the Ukraine." Other clerics will report on the status of the Church in Byelorussia, Solvenia and other areas behind the Iron Curtain.

An exhibition of religious carvings by Lithuanian artist Victor Veselka will be on view at the Civic Center, July 30 through Aug. 7.

The program is one of 27 national heritage celebrations sponsored by the Congress. The Lithuanian participation will dramatize contributions by Lithuanians to Catholicism and demonstrate the universality of the Church. It will be open to all Congress visitors.

The Eucharistic Congress is a worldwide spiritual gathering of Catholics and other Christians meeting for the first time in 50 years in the United States.

During the opening day Parade of Nations on Sunday, Aug. 1, the Lithuanians will join other heritage groups in native costumes marching from Independence Hall to the Art Museum.

On "Suffering People Day," Tuesday, Aug. 3, they will participate in a Eucharistic Celebration for the Fullness of Freedom and Justice. Poland's Karl Cardinal Wojtyla will be the principal celebrant and homilist at this 8 p.m. Mass at Veterans Stadium.

Saturday, Aug. 7, is "Peoples of the World Day." More than 20 National Heritage Masses are scheduled throughout the churches, stadiums and meeting halls of Philadelphia. Each of these Liturgies will reflect the solidarity and universality of Christian personal commitment to the Eucharist. The Lithuanian Liturgy celebrated in the native language takes place at 10 a.m. at the Cathedral of SS Peter and Paul. Both the congregation and Lithuanian choir, the Ciurlionis Ensemble from Cleveland, will participate in national costume.

On Saturday evening Congress participants of each nation will dress again in native costumes for a special Eucharistic procession preceding Nocturnal Adoration in the Spectrum.

The most picturesque display of native dress will be on view during the closing Mass or Statio Orbis on Sunday, Aug. 8.

Statio Orbis will begin with a Procession of Nations and States. Some 300,000 persons will be assembled in John F. Kennedy Stadium to hear heralds announce in languages of all nations: "The Church of Jesus Christ is assembled for worship." A choir of 1,200 will lead the congregational singing. Five hundred cardinals, bishops and priests will concelebrate this closing Mass.

This Christian witness to the world will terminate a week of more than 40 liturgies, hundreds of exhibits and conferences, and specially prepared performing arts programs.

Sadunaite Addresses The Court

Nijole Sadunaite refused to answer the questions of the court.

"Since not I, but you are the criminals who are violating the most elementary rights guaranteed by laws, by the Constitution, and by the Universal Declaration of Human Rights, and since you are defending lies, coercion and violence because, after having slandered and sentenced innocent people, you torture them in prisons and camps, therefore I shall not answer any questions of the court, just as I have not done so during the interrogation, thus expressing my protest against this trial," the defendant declared.

In refusing the services of the lawyer, Miss Sadunaite declared:

"My eyes were opened by the trial of the Rev. A. Seskevicius in 1970. He was sentenced for fulfilling his sacerdotal duties; and I was threatened by Lieutenant Gudas, an agent of the state security, with a similar case as that against the Rev. Seskevicius and with prison for having hired a lawyer for him. Kolgov, the former security agent, threatened to punish my brother and my relatives if I refused to stop taking care of Rev. Sesekevicius' defense. It appears that hiring a lawyer to defend a priest is a "huge crime." Since, according to you, I am an especially dangerous offender against the state, I am refusing a lawyer for I do not want to provoke your terror against those who would hire him for me. This is one side of the coin, while the other one is simply that truth does not need any defense, because it is omnipotent and invincible! Only perfidy and lies, being powerless against the truth, require weapons, soldiers and prisons, in order to prolong their villainous dominion, but only for a brief while at that. The saying is true that a prejudiced government digs its grave with its own hands. I am right and I agree not only to sacrifice my freedom for the sake of justice, but I would be glad to give my life as well. There is no greater happiness than suffering for the sake of truth and for the good of the people. Therefore I need no defense attorney. I will speak myself in his place.

The Defense Speech

"I want to tell you that I love all and one like my brothers and sisters and, if need be, I would not hesitate to lay down my life for each of them. There is no need for this today, but I must tell the bitter truth to your face. It is said that only those who love have the right to censure and to scold. I take advantage of this right in addressing myself to you. Every time people are being tried for the 'Chronicle of the Lithuanian Catholic Church," the words of Putinas are mose relevant:

And in tribunals, the assassins
condemn the just with proud audacity.
Altars collapse beneath your boots,
Your laws disintegrate the truth,
Both sin and virtue fall apart . . .

You know very well that the supporters of the "Chronicle of the Lithuanian Catholic Church" love their fellow human beings, and this is the only reason why they are fighting for their liberty and dignity, for their right to enjoy the freedom of consciousness, which has been guaranteed by the Constitution, by the laws and by the Declaration of Human Rights to all citizens irrespective of their convictions. They are fighting so that all those things do not remain merely beautiful words on paper, not only a mendacious propaganda, as until now, but to see the embodiment of them in reality. Are not the words of the Constitution and of the laws powerless, since they are not applied in everyday life, while the discrimination of religious believers has been made lawful and reigns supreme. The "Chronicle of the Lithuanian Church," mirrorlike, shows the crimes of the atheists against the believers. Since wickedness does not admire its own ugliness, it is horrified by its own image in the mirror. It is for that reason that you hate all of those who tear away from you the veil of lies and hypocrisy. But that does not deprive the mirror of its value! A thief steals money, but you rob the people by depriving them of what is most precious to them—their fidelity to their beliefs and the possibility of transmitting this treasure to their children, to the young generations. Does not the "Convention Concerning Discrimination in the Field of Education," dated December 14-15, 1960, demand in its fifth article that parents be guaranteed the right to give their children a religious and moral education in accordance with their own convictions? Meanwhile, the protocol of interrogation contains the following entry by teacher Rinkauskiene, who was questioned in connection with my case: "Since there is only one soviet school, there is no need then to confuse the children and to teach them hypocrisy." And who is teaching hypocrisy to children? The teachers of her kind, or the parents who have been guaranteed the right to have the children educated according to their convictions? Only when children for whom school had destroyed parental authority go astray, the accusation is, for some strange reason, directed against the parents, and not the children."

Feeling of Ethnic Pride On the Rise

By BRYCE NELSON

Times Staff Writer

L.A. Times, April 30, 1976

In cities from St. Louis, Chicago and Milwaukee east through New York and Boston, there are substantial groups who identify by the nationality of their forefathers.

In such cities, there are still numbers of ethnic neighborhoods, areas that attracted a particular nationality group during the height of its immigration to this country and that retain an ethnic flavor and composition.

In the last decade, there has been a rising feeling of "ethnicity" among the descendants of southeastern European immigrant groups.

"This melting pot idea—that you went in the pot and came out an American with your culture and language blanked out—that idea was a great failure and a fiasco. It never worked," said Luba V. Holoczko-Markewycz, a Chicago teacher from the Ukraine.

"We never melted," Rakove said as he looked at a salad on the table in the Italian restaurant where he was eating lunch. "It's like putting tomatoes in with lettuce. They don't melt. A salad bowl—that's what we've had in the city—a salad bowl."

"The great thing now is that it's legitimate for me to say I'm a Polish-American," Prof. Edward Marciniak of Loyola University said. "The hyphenated American has become respectable again."

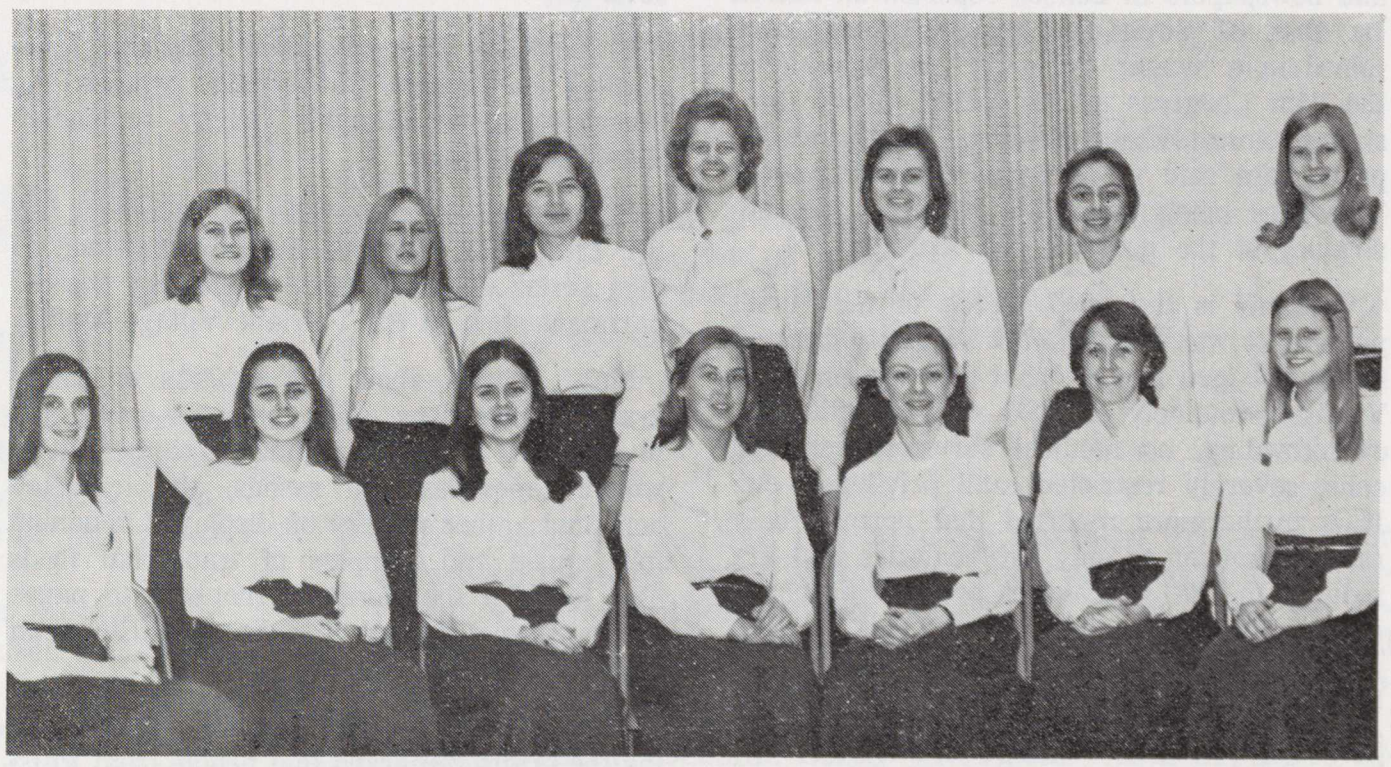

Studenčių ateitininkių choras "Nerija", Cleveland, Ohio. Vadovė R. Čyvaitė stovi dešinėje pusėje. Foto V. Bacevičius

— "Nerija" — chorus of the Lithuanian Catholic student-girls of Cleveland, Ohio, with their director, standing, right.

GUNARS RODE ON HUNGER STRIKE IN VLADIMIR PRISON

Amnesty International in Western Germany has reported that Gunars Rode, a political prisoner from Latvia on hunger strike in Vladimir prison near Moscow is in critical condition. Rode, born in 1934, was sentenced to fifteen years in prison for "nationalism and anti-Soviet agitation" in April of 1962.

G. Rode has already come to the attention of the west on previous occasions. The latest incident involving him occurred a few months ago, most probably in November 1975, in Vladimir prison. Russian samizdat sources report that Rode became critically ill with twisted bowels. The condtion is dangerous and extremely painful. Rode screamed continuously for two days. The prison authorities nevertheless refused to grant him urgently needed medical treatment until the well-known Russian dissident and poet Vladimir Bukovsky declared a hunger strike and, fearing for his friend's life, nearly broke down a cell door with the aid of four fellow prisoners. This action succeeded in forcing the treatment of Rode in the prison dispensary. Bukovsky, who suffers from a heart ailment and chronic rheumatism, was punished with two weeks of solitary confinement for his actions on behalf of Rode. (On February 6, 1976, Bukovsky's mother reported that he was gravely ill.)

Gunars Rode and Gavriel Superfin, Solzhenitsyn's former research assistant, began their present hunger strike in Vladimir prison in early January. The strike is thought to be part of a continuing campaign by several dozen Soviet political prisoners to protest deplorable living conditions and inhuman work loads in Soviet concentration camps and prisons. Rode and his companions are demanding such traditional rights of political prisoners as the right to refuse forced labor, the right to remain in their native republics, separation from prisoners serving time for criminal offenses, freedom to practice religion, visitation rights by friends and relatives, and adequate medical care. The protest has been gaining momentum. The "New York Times" and newspapers in London reported on March 1st that 82 Soviet political prisoners have joined in a hunger strike for the duration of the 25th Congress of the CPSU. 32 of the strikers, most likely including Rode and Superfin, are said to be from Vladimir prison. They are being supported by other demonstrators at the gates of the Kremlin.

Vladimir is the most feared of the Soviet prisons. It was noted at the Sacharov hearing in Copenhagen last October that prisoners at Vladimir routinely endured such conditions as overcrowding, no medical services, unheated cells, severely restricted mail privileges, etc. It is furthermore reported that normal daily rations amount to only 1900 calories and are reduced to 800-1200 calories per day in punishment cells despite the declaration of the Nuremberg war crimes tribunal, in which the USSR took part, that anything less than 2000 calories per day constituted a crime against humanity.

Amnesty International in London has stated that Gunars Rode, who has spent the last 14 years alternatively in Mordovian concentration camps, and i n Vladimir prison, is the most severe case among political prisoners in the USSR known to them, and that he has, paradoxically, received the least publicity and help from the West.

The Committee for the Defense of Gunars Rode asks that all persons who care about the fate of Rode and Soviet political prisoners in general—

1. Send telegrams and letters to Soviet authorities demanding the release of G. Rode and asking for information about his state of health;*

2. Ask other people, Congressmen, and government officials, to show their concern for G. Rode and his present critical condition;

3. Write letters to newspaper, or otherwise call attention to the fate of G. Rode and his fellow prisoners;

4. Inform the Committee of any news items about Rode coming to your attention.

Write to the Committee for the Defense of Gunars Rode to the following address: Dr. Uldis Blukis, 23 Kelly Rd., Cambridge, Mass. 02139; telephone (617) 492-1317.

LITHUANIAN CELEBRATION ON APPROPRIATE DAY

By NANCY TRIBLE

Staff Writer

Pottsville (Pa.) Republican

Monday was an appropriate day for the Lithuanian folk festival held at Boscov's—February 16 has special significance for those of Lithuanian descent in Schuykill County and around the world.

This date was celebrated as the Lithuanian Independence Day before the small Baltic country was annexed by the Soviet Union in 1940. The country first became independent in 1918.

The holiday now observed religiously, according to Bernice Mikatavage, who is the president of the Schuykill County Lithuanian Bicentennial Club.

It was this organization that arranged for the Lithuanian Cultural Festival, the second in a series of ethnic days planned by the department store in the Fairlane Village Mall.

Most striking about the exhibits of handicrafts, decorations and costumes were the vivid colors on the embroidered clothes, hand woven tapestries and sashes, the imported dolls and amber jewelry on display. Lithuanian folk music and samples of traditional foods also tempted the Boscov's shoppers to pause and absorb a bit of this Eastern European culture.

Those serving the ethnic foods and displaying the crafts remarked that people from Pittston, Wilkes Barre, Easton and Mount Carmel as well as from the county had come to see the festival.

The first Lithuanian resident in Schuykill County came in about 1870, and the first Lithuanian parish was in Shenandoah, St. Casimir Church, according to Mrs. Kikatavage. There are now ten Lithuanian parishes in the county.

Among the skills demonstrated was the art of egg decorating that dates back to the 16th century. Anne Morgalis of Minersville, who said her mother taught her the skill, explained the eggs are first hard-boiled in water with Onion skins. The onion skins make the eggs turn a deep brown, and the color is etched off with a small knife to create the intricate designs, she said.

Eggs are decorated in this manner for special feasts such as on St. George Day, held in honor of the patron saint for the Lithuanian peasant and on Easter.

Also demonstrated was the making of the traditional Lithuanian straw Christmas tree ornaments, designed in complex geometric patterns with straw from the fields. In the United States, where natural straw is often unavailable, the custom has continued using wax drinking straws. A Christmas tree with these decorations was on display.

One of the richest and most ancient Lithuanian popular art forms, that of weaving textiles, was on display in the costumes the members of the County Lithuanian Club were wearing and in the showcases filled with towels, sashes and rugs.

: : :

TO: All Lithuanian Affairs Committee Chairpersons

Please write or wire immediately to:
Chairman, House Sub-Committee On
International Military and Political Affairs
Washington, D.C.

Attention: Mr. Michael Finlay

Ask them to vote for House Bill (H.B.) 9466 "To Establish a Commission on Security and Cooperation in Europe."

Write to your own Congressman also, and get others to write to the Committee Chairman and to your Congress representative.

Tell them you are interested in establishing a way of watching to see that the provisions of the Helsinki Agreement are kept.

If you wish, mention example like the Jurgutis family, in which a Lithuanian mother and daughter are being kept by the Soviet government from joining the father, who is presently living in the United States. In any case, keep your letter brief and to the point.

Hearings are scheduled for May 5 and 6, so please send your letter or wire today.

By the way, Western Union has a special rate for Personal Opinion Messages: $2 for up to fifteen words.

New Samizdat Journal In Lithuania

The appearance of a new samizdat journal is reported by reliable sources from Lithuania. This journal, titled **Ausra** (The Dawn), is 52 pages long. It contains the following items: "The First Rays of the Dawn," "In the International Tribunal," "The 100th Anniversary of Bishop Valancius," "To Live Without a Lie." The motto of the journal is a stanza from the national anthem of independent Lithuania:

May the love of Lithuania
Burn in our hearts.
In the name of Lithuania
Unity may flourish!

The title of the journal has a special meaning for Lithuanians. The original **Ausra** was a significant organ of the Lithuanian national movement during the tsarist occupation, 1883-1883. The publishers of the new samizdat journal emphasize their link with their namesake by indicating their issues as No. 1 (40), where the old **Ausra** has stopped.

A summary of the new samizdat journal as well as excerpts from it will appear in the coming issues.

ISSUE NO. 19 OF SAMIZDAT JOURNAL REACHES THE WEST

"Chronicle of Lithuanian Catholic Church"

Documents Oppression

A new issue (No. 19) of the "Chronicle of the Lithuanian Catholic Church" has appeared in the West. The Lithuanian samizdate journal has been appearing since November 1972. Next to the Russian-language "Chronicle of Human Rights," the Lithuanian "Chronicle" is the most outstanding continuous samizdat in the Soviet area.

Much of the new issue is devoted to the visit of His Eminence Cardinal Alfred Bensch, Archbishop of Berlin, in Lithuania on August 22-26. A letter of Lithuanian believers to Cardinal Bensch describes the attempts of the Communist authorities to keep the Lithuanian Catholics away from their guest. The letter contains an extensive survey of the religious persecution in Lithuania. Also featured in the new issue are requests for emigration by the noted poet and translator, Tomas Venclova, and by Kestutis Jokubynas, a former political prisoner.

L.A. Man Translates Novel

Milt Stark, district public information officer in Los Angeles for CalTraans, has been busy translating a Lithuanian novel, "The Brothers Domeika," whenever he wasn't explaining the operation of the Diamond Lane. Press of South Boston, Mass. ($6), the book by Liudas Dovydenas weaves a down-on-the-farm story about twin brothers.

The frame of life depicted in the novel no longer exists, but Dovydenas poignantly portrays the universal reality of human sufferings, of hatred and sorrow growing like a noxious weed between two people who were meant to love each other.

Themes of village life have dominated Lithuanian prosse throughout its history. The Baltic country is now a part of Russia, having lost its independence during World War II.

—D.S.

(Ed. Note: M. Stark was English Editor of the Lithuanian Days magazine for 10 years.) Reprinted from the L.A. Herald Examiner of Sunday, April 25, 1976.

POEMS by

VYDŪNAS TUMAS

WINTER SOLSTICE

Sestina for Stacey

The beating of broken wings,
Above cranes are whewing,
Along the tar-lip of this inlet sea,
Sun splinters on nervous water-mouths,
And sings as the wind moves back
And forth and inside ourselves.

We dismount. What was ourselves,
That you were Leda and I grew wings,
In those warm months of wooing?
On desert sand, where summer sea
And full river met like lips of a wet mouth,
We lay, feeling the arms of hot sun on our backs.

Now, as so often, horseback, bareback,
We stand apart from ourselves,
Watching those birds glide through sun on wings.
That call of autumn falling in their whewing
And we stand guard over the yellow-stained sea,
Licking the dry salt from the rims of our mouths.

What was our silence from dry, arid mouths,
That hurt like sun blisters on a parched back?
And stuck to ourselves
Like a sandpiper with tar-laced wing?
Is my love the wind-whistled land of wooing,
Or an abandoned lighthouse over a stormy sea?

That last boat with maroon sail skimming the sea,
Avoiding the dark, reaching for harbor-mouth,
Searches for its haven in the port behind our backs.
Will we also surface to the top of ourselves,
Like mallards, and in formation fly, winging
From these cranes, at the river whewing?

We'll remount. No, my love is painful in its wooing..
From strong, cutting wind, I am bird with broken wing,
Wanting to fly over tempestuous sea.
From these senseless mouthings,
In the cold coming night that turns us back to back,
We will turn away and back to ourselves.

A blood tongue rose in the mouth of horizon and sea.
This morning was the mended wing in the gift season of wooing.
Back in this silent dawn of ourselves,
The cranes were gentle in their whewing.

2/25/75

(Our faces are red! In our careless haste in preparing the pages containing these poems, we inadvertently made numerous errors in these poems. Begging forgiveness, we reprint them in their entirety, hope in our hearts that all is well. Be it also remarked that in the imprint of our February issue beginning with the fourth line of column 2: "Your Dreams Become Stray Thoughts"—is a separate individual poem.)

Administracija rašo —

GARBĖS PRENUMERATORIAI

Vysk. Antanas Deksnys, Roma, Italija.

L. Baltušis, Downey, CA.

J. Dėdinas, MD, Elmhurst, Ill.

Msgr. J. Karalius, Shenandoah, Pa.

A. Musteikis, Lariat Motel, Fallon, NV.

C. Oksas, Chicago, Ill.

V. Šaras, Los Angeles, Ca.

V. Vidugiris, Palos Verdes, Ca.

Dr. P. Atkočiūnas, Cicero, Ill.
K. Auštkalnis, Eugene, Ore.
J. Čiurlionis, Phoenixville, Pa.
P. Gylys, Olympia, WA.
A. Kantvydas, Toronto, Ont., Canada.
Dr. J. S. Kriaučiūnas, Toledo, OH.
P. Kudeikis, Toronto, Ont., Ca-
A Kudirka, Union, N.J.; G. Okunis, Flushing, N.Y.; J. Vitėnas, Washington, D.C.
nada.
A. M. Macarus, Hager Shores, MI.
W. Maker, Burbank, CA.
Dr. J. Petrikonis, Woodbine, IA.
A. Puskepalaitis, So. Boston, MA
Rev. Prof. Dr. P. Ragažinskas, Central, N. M.
J. Stankus, Chicago, Ill.
Kun. E. Statkus, Grand Rapids,

L.D. PAREMTI AUKOJO

$14.39 -- J. Jakomas, Australija.

$5.00 — Dr. Monstavičius.

Po $3.00 — L. Antanėlis, J. Baublis, kun. A. Dranginis, A. Karklius, J. Mikelaitis, G. Radvenis, J. Roland.

Po $30. — P. Baltrėnas.

Po $25. — LB Los Angeles apyl.

Po $15. — J. Mikaila.

Po $10. — M. Karosas.

Po $5 — A. Jasinis.

Po $3. — J. Agurkis, C. K. Bobelis, MD, L. Jaraš;nienė, A. Mažeika, P. Sakas, J. Šiugžda, J. Tamašauskas, E. Vizbaras, V. Zelenis.

Visiems mus parėmusiems administracija nuoširdžiai dėkoja ir

LD Adm.

MARY HAMROCK

PIERCE – HAMROCK

MORTUARY

921 Venice Blvd.,
Los Angeles, Ca. 90015

Phone: RIchmond 9-6091

REMKIME KSU LITUASTINĖS STIPENDIJOS FONDĄ

Vėl kreipiamės į lietuvių spaudą, organizacijas, draugijas, taip pat ir į pavienius asmenis, prašydami paremti Kent Valstybinio Universiteto Lituanistinės Stipendjos Fondą.

Kent State universitetas yra valstybinis Ohio valstijos universitetas netoli nuo Cleveland'o miesto. Jame jau keleri metai yra dėstoma lietuvių kalba; šio universiteto bibliotekoje yra sutelktas vienas ir geriausių lituanistinių rinkinių visose JAV; šis universitetas—kartu su PLJS Ryšių Centru—jau trečia vasara ruošia dviejų savaičių lituanistikos seminarus; šiame universitete jau yra parašytos dvi MA tezės ir viena daktarinė disertacija lituanistinėmis temomis. Dabar čia jau kuris laikas stengiamasi sudaryti nejudomą KSU Lituanistinės Stipendijos Fondą, iš kurio procentų būtų kasmet duodama stipenddija lituanistin:mis studijoms. Siekiama surinkti virš 50,000 dolerių, bet jau bus galima pradėti skirti dalines stipendijas, kai šiame fonde bus apie 20,000 dolerių.

Pernai panašų atsišaukimą pasirašė platus šios stipendijos komitetas, kurio garbės pirmininkė yra Lietuvos Gen. Konsulė Čikagoje p. J. Daužvardienė. Po to buvo gauta keli tūkstančiai dolerių aukomis ir pažadais, bet vis nesiseka surinkti tų 20.000 dolerių. Ir šiais metais prašome visų paaukoti kiek kas gali. Aukos nurašomos iš pajamų mokesčių. Aukas prašome siųsti:

Lithuanian Fellowship Fund
Kent State University Foundation
Kent, Ohio 44242

Visiems, kurie jau aukojo ir kurie aukos, viso Komiteto vardu širdingai dėkojame.

(Prof.) ANTANAS KLIMAS
Univ. of Rochester, Pirmininkas
(Prof.) JOHN F. CADZOW
KSU, Iždininkas

BALTIC BAKERY

Juozas ir **Aldona Ankai** — savininkai
4527 So. Hermitage CHICAGO, Illinois 60609 — Telef. (212) LA3-1510
ir
2616 W. 69 Street, Chicago, Ill. 60629
Telefonas: (312) 737-6784

Siunčiame duoną ir raguolius į visas Amerikos dalis.

LITUANISTICS IN ENGLISH

Attractive, Well-informed Recent Publications
BOOKS SUITED AS GIFTS
ENCYCLOPEDIA LITUANICA —
its past and present. — Printed in Boston: Encyclopedia Lituanica, 395 West Broadway, So. Boston, Mass. 02127.

Over 3,500 pages of exhaustive, in depth information on Lithuania
6 vols., $20.00 each (last two volumes in print)

Dr. Antanas Kučas, **LITHUANIANS IN AMERICA,** their story, told by one of themselves, beginning in 1659 and progressing to and through this Bicentennial. — The author, a Lithuanian and American scholar, traces the personalities and events of importance, the formation of Lithuanian organizational, religious, social, artistic and political life.

Encyclopedia Lituanica Publishers, Boston, Mass, 1975. 349 p. with index; price $6.

The above as well as other Lituanistic books are available directly from the Publishers, and also from "Lithuanian Days" Magazine Publishers.

TAUPYKITE DABAR

Pas mus ne visi tarnautojai yra lietuviai, bet kiekviename skyriuje galima susikalbėti lietuviškai.

UŽ CERTIFIKATUS MOKAME:

7¾%—6 metų su $1,000, minimum
7½% — 4 metų su $1,000, minimum
6¾% — 30 mėn. su $1,000, minimum
6½% — 1 metų su $1,000, minimum
Savings insrd. to $40,000 by FSLIC

Vėliavos duodamos nemokamai. Pradėjus naują taupymo sąskaitą, gausite vieną amerikietišką ir antrą pagal savo pasirinkimą su stovu.
Kitos dovanos duodamos sąskaiton įdėjus atitinkamą sumą.

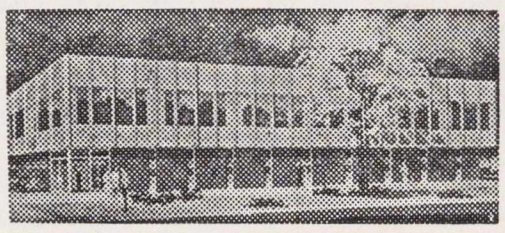

ST. ANTHONY
SAVINGS & LOAN ASSN.

1447 So. 49th Court
Cicero, Illinois 60650

JUOZAS F. GRIBAUSKAS
sekretorius
Tel.: (312) 656-6330 ir 242-4395

"LIETUVIAI AMERIKOS VAKARUOSE"!

Siųskite metinę prenumeratą - $5.

adresu:

"Lietuviai Amerikos Vakaruose"
4364 Sunset Bld., Los Angeles, 90029.

Galima LAV užsisakyti ir patelefonuojant — NO 4-2919.

Užsakykite LAV savo giminėms bei draugams, gyvenantiems rytinėse ir vidurio Amerikos valstybėse, tegu susipažįsta su mūsų veikla ir gyvenimu.

CRANE SAVINGS & LOAN ASS'N

High Dividend Rates
Accounts

Insured to $40,000 by FSLIC

47th & Rockwell St., CHICAGO, Illinois 60632

94th & Roberts Rd., Hickory Hills, Ill. 60447

Books of Interest

VYTAUTAS THE GREAT, Grand Duke of Lithuania, by Dr. Joseph B. Končius. History of Lithuania from King Mindaugas (1252) to to the end of the reign of Vytautas the Great (1490). 214 pages and a map. Price: $3.00
Hard cover $4.00

THE GREEN OAK. Selected Lithuanian poetry. Edited by Algirdas Landsbergis and Clark Mills. Published by Voyages Press, 1962. 118 pages. Price: $5.00

LITHUANIA 700 YEARS. By Albertas Gerutis. Includes 1)The Origins of the Lithuanian Nation, by J. Puzinas; 2)Lithuania to World War I, by J. Jakštas; 3)Independent Lithuania, by A. Gerutis; 4) Lithuania's Resistance, 1940-52, by A. Budreckis; 5) Liberation attempt from abroad, A. Budreckis; 6) The prospects of Lithuanian Liberation, by S. Lozoraitis. 475 p.p. 1969. Price: $12.00

Available at
"Lithuanian Days" Publishers
4364 Sunset Boulevard
Hollywood, Calif. 90029

LIETUVIŲ DIENŲ

žurnalo ir knygų

PLATINTOJAI
J. A. V-se

Brooklyn, N. Y. — "Darbininko" adm-ja.
So. Boston, Mass. — S. Minku.s
Chicago, Illinois — Balys Brazdžionis, 'Draugas', 'Marginiai', 'Terra' Gifts International.
Cleveland, Ohio — "Dirva", V. Rociūnas,
Detroit, Mich. — "Neringa". St. Anthony's Parish Library.
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas.
Putnam, Conn. — Immaculata Conception Convent.
Rochester, N. Y. — A. Sabalis.
Waterbury, Conn. — "Spauda".
Woodhaven, N. Y. — "Romuva".

Anglijoje

Kew, Surrey — "Dainora".
Bradford, Yorks — Kun. J. Kuzmickis.

Australijoje

Adelaide, Edwardstown — A. Kubilius.
Melbourne - St. Kilda — N. Butkūnas
Sydney — Kun. P. Butkus.
Glen Osmond, S. A. — E. Reisonienė.
Mirren, S. A. — J. Rupinskas.

Italijoje

Roma — Mnsgr. V. Mincevičius.

Kanadoje

London, Ont. — A. Puteris
Toronto, Ont. — V. Aušrotas, A. Kuolas, P Misevičius,
Montreal, Que. — P. Rudinskas, (Parish Library)

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMOS,

kurios bendradarbiauja su "Lietuvių Dienomis"

Los Angeles, Calif.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ RADIJAS
LITHUANIAN MELODIES
Stotis KTYM, banga 1460 AM
Šeštadieniais 12:30 — 1:00 p. p..
Išlaiko Lietuvių Radijo Klubas,
2610 Griffith Park Blvd., Los Angeles, CA
90039 — Tel. (213) 662-6591

Baltimore, Md.

"RADIJO PROGRAMA LIETUVIAMS"
Girdima Marylande ir Washington, D.C.
Sekmadieniais 10 — 11 val. ryto
per FM radijo stotį WCAO 102.7 mgcl.
Programos vedėjai: **Albertas Juškus,**
4515 Wilmslow Rd., Baltimore, Md. 21210
Tel.: 366-4515
Kęstutis Laskauskas, 1312 Birch Ave.,
Baltimore, Md. 21227; Tel.: 242-1779

So. Boston, Mass.

Lietuvių Radijo valanda
LAISVĖS VARPAS
Sekmadieniais 11 — 12 val. priešpiet.
AM 1430 klc iš WWEL radijo stoties
Medford-Boston, Mass. 02155
Petras Viščinis, vedėjas,
173 Arthur St., Brockton, Mass. 02402
Telefonas: 586-7209

LIETUVIŲ RADIJO KORP. PROGRAMA
Seniausia liet. radijo programa Naujojoje Anglijeje, veikianti nuo 1934 m. bal. m., vedama **Stepono ir Valentinos Minkų,** girdima **sekmadieniais 1 val. — 1 val. 30 m**
Boston, Mass. — WLYN - 1360
Programoje: pasaul. žinių santrauka, muzika, dainos ir Magdutės pasaka.
502 E. Broadway, So. Boston, Mass. 02127
Telefonas: AN 8-0489

Chicago, Illinois

SOPHIE BARCUS
RADIJO ŠEIMOS PROGRAMOS
7 programos savaitėje
Pirmad. ir penktad. — 11 val. ryte;
šeštad. ir sekmad. 8:30 — 9:30 ryte
Visos programos iš WOPA 1490 klc A. M.
Programos vedėja Aldona Daukus-Barkus.
Transliuojama iš nuosavos studijos.
WOPA stoties 1490 klc. A. M. 102-7 F. M.
7159 S. Maplewood, Chicago, Ill. 60629
Tel: HEmlock 4-2413.

MARGUTIS
Seniausia liet. radijo programa Amerikoje.
Įsteigta muz. A. Vanagaičio 1928 m.
Kasdien 8 val. — 9 val. vakaro
(išskyrus šeštadienius ir sekmadienius)
Programos vedėjas **Petras Petrutis.**
Transliuojama iš nuosavos studijos
2422 W. Marquette Rr., Chicago, Ill. 60629
Telefonai: GR 6-2242; GR 6-2271.

LITHUANIAN RADIO FORUM
Bi-Lingual Civic program in English and Lithuanian
Produced by **Anthony J. RUDIS**
Listener Participation Program
PHONE 445-6842 and ask a question
Sundays 2 to 3 PM
WXRT-FM 93.1 MHz.
Address: 9339 S. Oakley Chicago, Illinois

Cleveland, Ohio

Lietuvių Radijo Programa
TĖVYNĖS GARSAI
Girdima penktadieniais 8—9 val. vakaro
per WXEN-FM stotį 106,5 mc..
Vedėjas **Juozas Stempužis.**
4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio 44121
Telef.:: 382-9268.

Detroit, Mich.

LIETUVIŠKŲ MELODIJŲ RADIJO VALANDA
WMZK-FM banga 98 mc
Pirmadienį — trečiadienį — penktadienį
nuo 8:00 iki 9:00 vakare
Programos reikalais kreiptis: Albert Misiunas, 2483 Woodmere, Detroit, Mi 48209, tel. 841-3026; Algis Zaparackas, 4120 Yorba Linda Dr., Royal Oak, Mi 48072, tel. 549--1982.

LIETUVIŠKAS BALSAS-LITHUANIAN VOICE
WQRS-FM stotis. Banga 105.1 mc.
Sekmadieniais 8:25 — 905 val. ryto
Išlaiko Radijo Klubas.
Klubo pirm. **Vacys Urbonas.**
171775 Gaylord Ave., Detroit, MI 48240
Telefonas: 537-9642

Hartford, Conn.

"TĖVYNĖS GARSAI"
Connnecticut vlst. liet. kultūrinė valandėlė
WRYM AM 840
Kiekv. sekmadienį 4:15 — 5:15 val. p. p.
Programos vedėjas **A. Dragūnevičius.**
273 Victoria Rr., Hartford, Conn.
Telefonas: CH 9-4502.

New York - New Jersey

"LIETUVOS ATSIMINIMŲ" radijo valanda
girdima kiekv. šeštad. 4 — 5 val. p p.
iš New Yorko stoties WEVD — 1330 klc.
ir 97.9 meg. FM.
Direktorius **Jokubas J. Stukas,**
1467 Force Dr., Mountainside, N.J. 07092
232-5565. (Code 201)
Kultūrinė lietuvių radijo valanda anglų k.
per SETON HALL Un-to stotį WSOU-FM
pirm. 7:30 — 8:30 v. v. — 89.5 mg
Vedėjas **J. J. Stukas.**

"LAISVĖS ŽIBURYS"
Girdima **kievieną sekmadienį**
nuo 9 iki 10 val. ryto
iš WHBI stoties 105.9 FM banga.
Adresas: Romas Kazys, 217-25 54 Ave
Bayside, N. Y. 11364
Telefonas: 229-9134

Philadelphia, Pa.

Lietuvių Bendruomenės Radijo Programa
BENDRUOMENĖS BALSAS
Stotis WTEL — 860 kilocycl.
Šeštadieniais nuo 1:30 iki 2:30 p. p.
Kultūrinės apžvalgos, žinios, vietos kronika, muzika ir skelbimai.
Programas tvarko ir praveda redakcinis kolektyvas.
Rašyti: "Bendruomenės Balsas"
1203 Green St., Phila., Pa. 19123.
Telefonas: PO 5-0932.

Pittsburgh, Pa

The First Lithuanian Radio Program in Pittsburgh, Penn.
Pittsburgh, Penn. — WPIT - 730 klc.
Sekmadieniais 12 val. — 1 val. p. p.
Programos vedėjai:
Povilas ir Gertruda Dargiai.
Visais reikalais kreiptis:
2040 Spring Hill R.. Pittsburgh, Pa. 15216

Rochester, N. Y.

DAINOS AIDAS
Sekmadieniais 9:00 iki 9:30 val. iš ryto.
Stotis: WXXI-FM 91.5 MC
Išlaiko: Lietuvių Radijo Klubas.
Klubo valdyba: **Al. Gečas,** pirm., **R. Kiršteinas,** vicepirm., **J.Krokytė,** sekr., **Rūta Ilgūnaitė,** ižd., **L. Laukaitienė,** narė.
Adresas: 320 Durnan St., Rochester, NY 14621

Waterbury, Conn.

LIETUVIŲ RADIJO PARTIJA
WBRY, Waterbury, 1590 kilocysles.
Kiekvieną šeštadienio vakarą 6:10—7:00
Programos vedėjas ir direktorius
John D. Adams (Adomaitis).
5 Harriet Ave., Waterbury, Conn. 06708
Telefonas: 753-8898.

Montreal, Canada

LIETUVIŠKAS PUSVALANDIS
Kiekvieną trečiadienį nuo 11 val. v.
CFMB stotis — Banga 1410.
Programos vedėjas **L. Stankevičius.**
1053 Cr. Albanel, Duvernay, P. Q. Canada
Telefonas: 669-8834

Toronto, Ont., Canada

TĖVYNĖS PRISIMINIMAI
7 radijo programos savaitėje
Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio
4 — 5 val. p. p.
Trečiadienį vak. 7 — 8:15 v. v.
Šeštadienį 3 — 3:30 val. p. p.
Visos programos transliuojamos iš
Toronto stoties CHIN, banga 101 FM
Programos vedėjas Jonas **R. Simanavičius.**
175 Parkside Dr., Toronto 3, Ont.
Telefonas: 534-1274.

Roma, Italia

ROMOS RADIJAS
Transliuojama kasdien nuo 20 val. 50 min. iki 21 val. 10 min. Vidurio Europos laiku, 41,15 ir 50,34 metrų bangomis.
Vedėjas **Dr. J. Gailius.**
Circonvallazione NOMENTANA 162.

Vatikanas, Italia

Programa transliuojama 8 kartus savaitėje.
Sekmad. rytais 10:30 - 11:00 Lietuvos laiku
ir kiekv. vakarą 20:15 - 20:30 Lietuvos laik.
Bangos: 31, 25, 19 ir 196 metrų.
Vedėjas **Kun. Dr. V. Kaziūnas.**
Adresas: Sezione Lituana, Stazione Radio CITTA DEL VATICANO.

LIETUVIAI TELEVIZIJOJE
Įsteigta 1966
WCIU - TV Channel 26
Sekmadieniais 8:30
5845 So. Oakley Ave., Chicago, Ill. 60636
Tel. (312) 778-2100
Tolius Šlutas, vald. pirm.

PENSYLVANIJOS MOTERYS HELEN HALUSKA IR ANNE MORGALIS MARGINA VELYKAIČIUS POTTSVILLE, PA. LIETUVIŲ PARODOJE.